

KÜTÜPHANELERİMİZDE YAZMA ESERLER *

Nimet BAYRAKTAR

Ankara İl Halk Kütüphanesi Md.

Sayın Meslektaşlarım,
Değerli Konuklarımız,

Çeşitli kütüphanelerin birbirine benzer ortak yönleri olduğu gibi, birbirinden farklı yönleri ve özellikleri de vardır. En başta koleksiyonları farklıdır ve bunun gereği olarak okuyucuları farklıdır, çalışma ve hizmet veriş şekli farklıdır ve dolayısıyla ihtiyaç duyduğu personel farklıdır. Yazma eser kütüphaneleri de, kütüphaneler için de diğerlerinden çok farklı özellikleri ve problemleri olan kütüphanelerdir. Yazma eser kütüphaneleri derken bir husus üzerinde durmak gerekir, bu deyim tabii ki, yazma eser bulunan kütüphaneler anlamına kullanılmaktadır. Çünkü eski vakıf koleksiyonlarda dahi, yazmalar, arap harfli eski basma eserlerle bir aradadır ve bugün en çok yazmanın bir arada bulunduğu İstanbul'daki Süleymaniye Kütüphanesi dışında çeşitli kütüphanelerimizde, Millî Kütüphane'de de, Üniversitelerimizin merkez, fakülte, seminer ve enstitü kütüphanelerinde, Türk Tarih

Kurumu, Türk Dil Kurumu gibi kurumların kütüphanelerinde, Beyazıt Devlet Kütüphanesinde, halk kütüphanelerinde ve hususî kütüphanelerde yazmalar vardır. Meselâ şimdi çatısı altında toplandığımız Cebeci Semt Kütüphanesinde de yazma eserler vardır ki, bu kütüphane bir halk kütüphanesidir.

Bahsedilen kütüphanelerin çeşitleri ne olursa olsun, sahip oldukları yazmalar ve eski basmalar bir bölümlerini ve çok kere bünyeleri içinde ikinci derecede bir yeri işgâl ederler. Çünkü onların bu eski eserler dışında devamlı olarak artan çeşitli koleksiyonları ve daha çok bu ikinci tür materyali arayan okuyucuları vardır. Bu kütüphanelerin ancak birkaçında sadece bu bölümlerle ilgili yeteri kadar personel varsa da, çoğunda herhangisi bir personele ek iş olarak verilmiş durumdadır. Böyle olunca da, çoğu kere bu personelin eski eserlerle uğraşacak vakti yoktur. Sadece istenen eseri çıkarır verir, sonra da yerine koyar, yapılan iş bundan ibaret kalır. Bunun sonucunda da diğer aktüel çeşitli işler arasında okuyucusu az olan ve daha az aranan eski eserler mecburen ikinci

* X. Kütüphane Haftası dolayısıyla 17 Nisan 1974 Çarşamba günü, Cebeci Semt Kütüphanesi'nde verilen konferans

plânda kalmaktadır. Oysa ki, bizim yazma eserlerle ilgili yapılacak ve bir önce ele alınması gereken işlerimiz ve bunların başında da kataloglarının hazırlanarak yayınlanması ve bu konuda çalışabilecek personeli yetiştirme sorunumuz vardır.

Vakıf, yani bağış suretiyle çeşitli yerlerde kurulan yazma eser kütüphanelerinden bir kısmı daha sonra idareleri, personel durumu, kitaplarının bakımı ve okuyucuların bu kitaplardan faydalanma kolaylığı düşünülerek belli merkezlerde toplanmışlardır. Bu koleksiyonların toplanmasında Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tekke ve türbelerin kapatılması hakkındaki kanunun kabulü gibi bazı tarihi gelişmelerin ve buldukları kuruluşlardaki değişmelerin de rolü olmuştur. Eski eserlerin bu şekilde toplanışı daha sonraki yıllarda da devam etmiştir. Ancak, bunlar dışında çeşitli nedenlerle yerinde bırakılan koleksiyonlar da vardır. Meselâ İstanbul'da Atıf Efendi, Nuruosmaniye, Ragıp Paşa, Köprülü, Murat Molla ve Hacı Selim Ağa kütüphanelerinin koleksiyonları yerlerinde durmaktadır. Bu kütüphaneler devrinin özelliğini aktirenen orijinal kütüphanelerdir. Fakat bu kütüphanelerin mevcut eski eserleri yanında az da olsa bir miktar yeni eserleri de vardır. Bunlardan faydalanan veya kütüphaneye gelip müracaat kitaplarından veya sadece sessiz ve sıcak yerinden faydalanan okuyucusu da vardır. Bu kütüphanelerden bir kısmı binası-

nın küçüklüğü dolayısıyla koleksiyonlarını geliştirmek ve dolayısıyla tam bir halk kütüphanesi hizmeti vermekten uzaktırlar. Bugün bu konuda birbirinin karşısında iki fikir vardır: Bazılarına göre buradaki yazma ve eski basmalar da alınıp belli merkezde toplanmalıdır, bazılarına göre de bunlar kültür, sanat ve kütüphaneler tarihimiz bakımından güzel örneklerdir, olduğu gibi bırakılmalıdır. Bugün bunların orijinal örnekler olarak muhafazası fikri hakim olduğuna göre, imkânları nisbetinde bir halk kütüphanesi gibi de hizmet vermeğe çalışan bu kütüphanelerdeki eski eserler ve yazmaların gerektirdiği yerleştirme, bakım, kontrol hususlarının tesbit ve organizasyonu ile, teşkil edilecek bir komisyon tarafından tek tek ele alınıp kataloglarının hazırlanarak yayınlanması işi biran önce halledilmelidir. Bu çalışmalar, ilgili genç personelin yetiştirilmesi hususunda en faydalı imkânları da sağlayacaktır.

Aslında son yıllarda yapılan toplamalar sırasında esas vakıf koleksiyonun yerinde bırakılıp, o kütüphanelere sonradan katılan bölümlerin nakledilmeleri hususu esas alınmıştır. Bundan farklı olarak basılmış fihristi olması veya vâkıfının, bulunduğu yere manevî bağlılığının kuvvetli oluşu da dikkate alınan hususlardandır. Bu iki örneği Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nde görmek mümkündür. Bu kütüphanede, esas vakıf kütüphanenin kurucusu Hacı Selim Ağa'nın kitapları dışında,

basılı bir fihristi bulunan Kemankeş Emir Hoca, Nurbânu Sultan ve Yakup Ağa koleksiyonları ile, Üsküdar'ın bir sembolü ve Üsküdarlıların mânen çok bağlı buldukları Aziz Mahmud Hüdaî Efendi kitapları Hacı Selim Ağa Kütüphanesinde bırakılmıştır ki, bu sonuncusunun fihristi basılı değildir. Bundan belki de, kütüphanenin İstanbul'un Anadolu yakasında bulunan tek eski kütüphanesi oluşunun da düşünölmüş olması muhtemeldir.

Bir kısım koleksiyonlar da mahallî ve kendi sahib oldukları değeri başka yere vermemek hususundaki hassasiyet dolayısıyla mecburen olduğu yerde bırakılmaktadır. Anadolu'da bunun bir çok örneği vardır. Aslında güzel bir duygu, tarihine kültürüne sahip çıkmak; fakat eski eserler üzerinde çalışabilecek personeli olmayınca, bu eserler ileride ne olacak? Daha şimdiden gittiğimiz gördüğümüz bazı yerlerde az arandığı veya hiç okunmadığı düşüncesiyle, kütüphanenin kenarında köşesinde, alt raflarda, kapalı hava almıyan bir dolapta, âdeta ayak altında olmasını diye, bir kenara sıkıştırılarak, üst üste gayrı müsait şekilde yerleştirilen bu yazmaların sonu ne olacaktır ?

Kütüphaneci olarak bizim şüphesiz en önemli görevimiz mevcut materyali tasnif ve kataloglıyarak okuyucuların istifadesine sunmaktır. Ancak, eski eserler ve bilhassa yazmalar için bunun yanında ve belki de birinci plânda yapmamız gereken,

en önemli görevimiz bu eserlerin çok iyi muhafazası ve bakımındır. Bu bençe millî ve kutsal bir görevdir. Çünkü bu eserler bizim kültür ve san'at tarihimiz bakımından büyük değer taşırırlar.

Şimdiye kadar ki tecrübeler göstermiştir ki havasız, rutubetli, tozlu yerlerde kalan yazmalar zamanla harap olmakta, kitabın en büyük düşmanı olan böcekler onları âdeta dantel gibi oyarak sahifelerini ve cildini mahvetmektedirler. Yine tecrübeler göstermişti ki, dikkatli bir bakım, her yıl yapılan itinalı temizlik, havalandırma kitaplarımızı bu âfetten kurtarmıştır. Bunun en güzel örneğini Süleymaniye Kütüphanesinde görmek mümkündür.

Eski yıllarda kitabı ters çevirip silkeleyince yere dökölen böceklerin süpürge ve faraş ile toplandığını gören ve anlatan kütüphanecilerimiz vardır. Nitekim 1927 yılında Maarif Müdürlüğünden kütüphanelere gönderilmiş bulunan bir yazıda kitapların temizlenmesi hususu bu şekilde tarif edilmektedir.

Çok sevinilecek bir husustur ki, bu konuda harcanan emekler boşa gitmemiştir. Çünkü 100.000'e yakın kitabın her yıl tek tek ele alınıp, eğer böcekli ise, sahifeleri tek tek çevrilererek yumuşak fırçalarla temizlenmesi, havalandırılması, çok böcekli kitapların sâri hastalıklardaki gibi tecrid edilip ayrı bir odada muhafazası ve sık sık kontrol edilerek, tam olarak temizlendiğine kani olunduktan son-

ra yerine kaldırılması küçümsenecek bir çalışma değildir sanırım. Gönül istiyor ki, aynı ihtimamı bütün diğer kütüphanelerdeki yazmalara da gösterelim ve onların ömürlerini uzatmada, gelecek nesillere kalmasında yararlı olmanın mutluluğunu duyalım. Muhakkak ki, kütüphanelerimizin çoğunda bu ihtimam gösterilmektedir. Ancak bu hususu öneminden dolayı tekrarlamaktan da kendimi alamıyorum.

Yazmaların korunmasında bizim en büyük yardımcımız mikrofilmdir. Yazma eserlerin iaresi yerine, mikrofilmlerinin iaresi ve okuyucuya çok önemli yazmaların asıllarının yerine, mikrofilmlerinin verilmesi ve asıl nüshaların daha itina ile muhafazası gerekmektedir. Ancak, film-den okumak, kitabın aslından okumağa nazaran biraz daha güç olduğu için, bu sıkıntıya katlanmak istemeyen okuyucu çoğu kere kitabın aslından okumak istemektedir. Mikrofilmden normal kitap sahifesi büyüklüğündeki fotoğraf kâğıdı üzerine yapılacak kopyaların ciltlenerek kitap haline getirilmesi, bahsedilen güçlüğü de ortadan kaldırmaktadır.

Bu husus çok aranan, tek veya nadir nüsha, müellif hattı, eski nüsha olan, üstün bir sanat değeri taşıyan veya zamanla yapraklarında kırılma ve dağılma meydana gelmesinden ötürü, okuyucu eline verilmesi sakıncalı görülen eserlere tatbik edilmektedir. Bunların miktarı artırıldığı nisbette konu daha iyi hal-

ledilmiş olacaktır. Kitabın zamanla yıpranmasına sebep olan bir etken de, bazı eserlerin okuyucular tarafından çok okunması veya yazma eserler okunurken gösterilmesi gereken itinanın gösterilmemesidir. Tabii ki, bütün yazmaların filminin alınması imkânsız ve bir eserin bütün nüshalarının filminin ilk plânda alınmasına ihtiyaç da yoktur. Fakat araştırmacılar tarafından istenen eserlerin mikrofilmlerinin iki nüsha olarak hazırlanıp bir tanesinin arşivde saklanması ve yeniden istendiğinde kitabın tekrar mikrofilm makinesi altına girmesini önliyerek, film-den film alma makinesiyle çoğaltıp vermek ve tetkik için istendiğinde, kitabın aslı yerine filmini vermek bu meselenin hal yoluna girmesi için birinci merhale olabilir. Nitekim bu usul İstanbul'da Süleymaniye Kütüphanesinde kısmen uygulanmaktadır ki, aynı usulü British Museum ve Bibliothèque Nationale'de de görmektediriz.

Bence eski eser ve yazmalar konusunda ele alınması gereken iki ana ve önemli konu karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birisi personel meselesidir. Bu hususta yapılması gereken ilk iş bugün kütüphanelerde mevcut, bu konuda yararlanılabilecek personeli sadece bu iş ile görevlendirmek, onlardan başka iş istememek ve bilhassa bu konuya biraz merak eden varsa onları teşvik edip, yetiştirilmelerine yardımcı olmaktır. Çünkü bu konuda çalışanların git-

tikçe azalması, gelecek için ister istemez bir endişenin doğmasına sebep olmaktadır. Bu konunun yeni yetiştirmekte olduğumuz kütüphaneciler yönünden de daha fazla ağırlık verilerek önemle ele alınmasını dileriz.

Eski eser kütüphanelerinde görev alacak personelin, bu eserlerden ekseriyetinin yazıldığı Arapça ile Farsçayı biraz olsun öğrenmesi veya hiç olmazsa bugünkü dil gelişimi karşısında artık gittikçe bir yabancı dil durumuna geçen Osmanlıca'yı çok iyi öğrenmesi şarttır. Burada müsaade ederseniz çok değerli hocam rahmetli Prof. Cavid Baysun'a ait bir hâtıramı size anlatmak istiyorum.

Muhterem hocam tezli öğrencisine yapmakta olduğu seminerde, birgün kendisinden tez almak isteyen bir öğrenciye önce Osmanlıca bir metin okuttu. Öğrenci istediği derecede okuyamayınca peki tezi nasıl yapacaksın diye sordu, oda annesinin eski yazı bildiğini ve kendisine yardım edeceğini söyledi. O zaman hocam : Olmaz, önce Osmanlıca'yı öğren ondan sonra gel ben sana tez vereyim dedi ve bize dönerek ilâve etti. Çocuklar siz bunun önemini bugün anlamıyorsunuz, fakat yarın sahip olduğumuz kütüphanelerimizi **dolduran eserleri okutmak için dışarıdan adam getirtmek zorunda kalırsak, o zaman mezardaki ecdadımızın kemikleri sızlar, onun için muhakkak öğreneceksiniz dedi. Şimdi aynı endişeyi kütüphanelerimizin**

geleceği için duymak bilmiyorum fazla karamsarlık olur mu?

Biz de üniversitelerimizin ilgili bölümlerinde ve bu arada kütüphanecilik bölümlerinde öğrencilerimizin hiç olmazsa bir kısmını kuvvetli bir Osmanlıca öğrenmeğe teşvik ve gerekirse mecbur edelim. Onlar belki başlangıçta sıkılacak, fakat sonra öğretenlere ve öğrenmeğe zorlıyanlara minnet duyacaklardır.

Şimdi bizi geleceği bakımında bu kadar endişe ve heyecana sevkeden, yazma eserlerin önemi hakkında çoğunuzun bildiği, fakat konunun dışında olanlar bakımından tekrarında fayda gördüğüm bazı hususları açıklamak istiyorum.

Yazma eserlere basma eserlerin yanında farklı bir değer verdiren husus, bunların bilindiği gibi el emeği ile tek tek meydana getirilen eserler oluşudur. Makinede dokunmuş veya işlenmiş bir işle, elle yapılan bir nakış veya iş arasında nasıl fark varsa ve ikincisinin maddi ve manevi değeri nasıl fazla oluyorsa, yazma eserler de böyledir. El ile tek tek yazılarak meydana getirilen ve sonra da birbirinden kopya edilerek çoğaltılan bu eserlerden bir kısmı nadir ve hatta tek nüsha oluşlarıyla tanınır ve meselâ bu eserin yegâne nüshası şu kütüphanededir veya bilinen ancak iki üç nüshası vardı ki, onlar da şu şu kütüphanelerde bulunmaktadır diye tanınır. Fakat şunu da unutmamak gerekir ki, bu hü-

kümler hiç bir zaman kesin olamaz, hergün bir sürprizle karşılaşılabılır ve hiç ümit edilmeyen bir yerde yeni bir nüsha bulunabilir.

Müellifin kendi eliyle yazdığı ve müellif nüshası veya müellif hattı dediğimiz nüsha da çok önemlidir. Çünkü önce ilk nüshadan, sonra birbirinden kopya edilerek çoğaltılan nüshalarda zamanla çeşitli değişiklikler meydana gelmekte ve esas nüshaya göre farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bazen bir kelimenin farklı okunuşu veya yazılışı mânayı değiştirmektedir. Bu hususlar dikkate alınarak yapılan çalışmalarda, esas nüshanın tesbiti veya mevcut nüshalar arasında en iyi nüshanın seçilmesi ilk merhaleyi teşkil eder veyahut ta mevcut nüshalar karşılaştırılarak bir çalışma yapılır ki, burada nüshaların tesbiti kütüphanecilik yönünden de önemlidir ve kataloglara duyulan ihtiyaç tekrar karşımıza çıkmaktadır.

Yazma eserlerin bahsettiğimiz tek nüsha, nadir nüsha ve müellif nüshası oluşu yanında, eski tarihli oluşu da çok önemlidir, bunlar için de bilinen en eski nüsha denir. Ayrıca bu özellikler dışında eserin konusu veya ilmî, edebî, tarihî değeri de yazma eserlerin değerlendirilmesinde gözönünde tutulur.

Bütün bunlar yanında yazma eserlerin değerini arttıran önemli bir husus ta onun san'at değeridir. Eski yıllarda kitaba verilen kıymet onun süslenip bir san'at eseri haline gelmesine sebep olmuş ve bugün kitap

süsleme san'atları dediğimiz hat, tezhib, minyatür, cild san'atları ortaya çıkmıştır.

Bilindiği gibi milletler kuvvetli oldukları devirlerde san'atta da çok ileri gitmişlerdir. Bir Selçuk devri, bir Kanunî devri san'atta da ağırlığını her zaman ortaya koymuştur. Bu devirlerde çeşitli alanlarda kıymetli san'atkârlar yetişmiş ve fevkalâde güzel eserler meydana getirmişlerdir. Selçuk devrinin taş, tahta oymacılığında, işçiliğinde ve çinisinde gördüğümüz geometrik süslemeleri kitapta da görüyoruz. Fâtih devrinde sarayda kurulan nakışhâne ve cildhânedeki yapılan, devrinin özel renk ve şekilleri ile belirlenen tezhip ve ciltler hakikaten değerli birer san'at eseridir. Türk karakterinin bozulmaması veya yabancı etkisi altında kalmaması için ayrı çalıştırılan Türk san'atkârlarının meydana getirdikleri eserler arasında, özel bir itina ile süslenmiş olup, devrin padişahına takdim olunan eserler ayrı bir önem taşır.

Çeşitli san'at kollarında devirlere ve o devirdeki çeşitli ekollere göre farklılıklar olduğu gibi, aynı durumu kitap süsleme san'atlarında da görmek mümkündür. Meselâ II. Beyazıt'ın şehzadeligi devrinde Amasya'da yapılan, Amasya ekolu dediğimiz tezhibe, padişahlığı devrinde İstanbul'da Fâtih'in nakışhânesinde yapılan tezhip arasında, yan yana getirildiğinde açık olarak göze çarpan belirli farklar vardır.

Yazma eserin te'lif, yani müellifi tarafından yazıldığı tarih ile, nüshaların kopya edilerek çoğaltılış tarihi maalesef birçok kere eserde kaydedilmemiştir. Bu gibi hallerde elimizdeki nüshanın devrinin tayininde bize yardımcı olan unsurlar, kâğıdının cinsi, yazısı, mürekkebi, tezhibi, minyatürü ve cildir. Tabi ki bu sonuncusu, yani cildi her zaman devrinin olmayabilir, kitap sonradan cildlenmiş olabileceği gibi, daha eski devre ait cild de, daha sonra yazılmış bir kitaba geçirilmiş ve bazı hallerde de eser sonradan tezhiblenmiş olabilir. Bu bakımdan verilen hükümlerde çok dikkatli olmak gerekir. Bizi bu yargıya götüren, özelliklerin tanınması, çok eser görmek, birbiri ile karşılaştırılarak çeşitli devirlerin karakterlerinin çok iyi olarak öğrenilmesine bağlıdır, yoksa yanıltıcı olabilir.

Açıklamağa çalıştığım özelliklerle, basma eserlerden çok farklı olan yazmaların tasnif ve kataloglanmasında çeşitli güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bunlardan birincisi kütüphanelerimizdeki yazmalardan çoğunun devrin ilim dili olan Arapça, bir kısmının da edebiyat dili olan Farsça yazılmış olmasıdır. Diğer bir

güçlük te, kitabın bibliyografik künyesinin tesbitinin basma eserlerdeki ne nazaran çok farklı ve bazı hallerde uzun bir çalışmayı gerektirecek şekilde olmasıdır ve nihayet kataloglanmasındaki değişik usuller kütüphanecilik yönünden özel bilgi ve ihtisası gerektirmektedir.

Sonuç olarak özetlemek gerekirse, yazma eserlerle ilgili iki önemli konu artık çok vakit geçirilmeden ele alınmalıdır. Bunlardan biri daha önce açıklamağa çalıştığım personel konusudur. Diğer kütüphanelerimizdeki yazmaların ve hatta eski basmaların kataloglarının hazırlanıp bir an önce yayınlanmasını sağlamaktır. Bu hususun çok güç olduğu bilinmektedir, ancak bazı eksik ve hatalı yönleri olsa dahi, böyle bir çalışmayı artık geciktirmeden ele almak, başlanmış olan çalışmayı devam ettirmek gerekir kanaatindeyim.

Bugün yazma eserler konusu, sadece kütüphanecilik bakımından değil, ilim ve san'at eseri olarak memleketimizin kültür sorunları içinde yer alması gereken çok önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuya gereken önemin verilmesi bence milli bir görevdir.

YUVARLAK MASA TOPLANTISI

- Toplantı Tarihi** : 24 Nisan 1974
- Toplantı Yeri** : Millî Kütüphane Adnan Ötügen
Okuma Salonu
- Konu** : Kütüphaneler Kanunu
- Oturum Başkanı** : Doç. Dr. Özer SOYSAL
- Oturuma Katılanlar** : Dr. Necmeddin SEFERCİOĞLU
Zeliha AÇIKALIN
Osman Tekin AYBAŞ
Üstün YILDIRIM
Lâtiye TÜRKELİ

BAŞKAN — 10 ncu Kütüphane Haftasını, 25 Mart'tan beri uygulanan programın son bölümü olan bugünkü toplantıyla kapatmış olacağız.

Hafta, meslekle ilgili çeşitli faaliyetlere tanık oldu. Ortaya, üzerinde durulmaya değer görüş ve öneriler kondu. Kütüphane Haftası'nın oldukça sadık bir izleyicisi olarak, bu görüş ve önerileri değerlendirirken, yasa koruyuculuğuna ilişkin gerekçeleri bir kez daha saptadık. TÜRDOK böyle bir kaynaktan güç almadıkça, sadece iyi niyete dayalı görüş ve önerilerin gerçekleşme olanağı hemen hemen yoktur.

Bu bakımdan, Kütüphaneler Kanununun tartışılacağı yuvarlak masa toplantısı, daha ilgi çekici bir nitelik kazanmıştır kanaatındayım. Türkiye'nin bir Kütüphaneler Kanununa gereksinme duyup duymadığı, bir anlamsız tartışma konusu olarak artık geride kaldı. Şimdi, böyle bir kanunun nasıl olması gerektiği sorusuna cevap arıyoruz.

Kütüphaneciliğin hukukî yapısı, evrensel açıdan izlenirse, bu hizmeti yasa koruyuculuğunda daha etkin, tutarlı ve yaygın duruma getirme düşüncesinin 17 nci yüzyıla kadar indiğini görürüz. Sonra da, kütüphaneciliğe ilişkin yasal çalışmaların gösterdiği gelişimi ayrıntılarıyla belirlemeye olanak yoktur. Ancak, 19 uncu yüzyıldan başlayarak, Avru-

pa ülkelerinden sadece Danimarka ve Finlandiya'da 2, Çekoslovakya ve Macaristan'da 3, Norveç ve İngiltere'de 4, İsveç'te 6 kez olmak üzere yasa ve ayrıca kararnameler çıkarıldığını; bu yasalarda parlamentolar tarafından çeşitli defalar değişiklik yapıldığını söylemek; konuyu, daha doğrusu soruna gösterilen ilgiyi belirtmeye yeter.

Gelişme halindeki ülkeler, örneğin Hindistan, bazı Lâtin Amerika ülkeleri ve Afrika memleketleri ise, kütüphaneciliği ancak bu yüzyılın ikinci yarısında bir yasa konusu olarak değerlendirme yoluna gitmiş bulunuyorlar.

Kütüphaneler Kanununun kapsamı, ya da nitelikleri üzerinde tartışmaya geçmeden önce, bugünkü durumu bir iki cümle ile yansıtmak yararlı olacaktır. Kütüphaneciliğimizin yasa, yönetmelik ve benzeri kararlar, kısacası mevzuat karşısındaki durumu şöyle özetlenebilir :

Türkiye'de, henüz kütüphane hizmetinin bir kamu görevi olarak kabulünü; onun anlam, ilke ve hedeflerini açıkça belirleyen; özetle, hizmetin alt yapısını oluşturacak bir yasa yoktur. Buna karşılık, hizmeti örgütlenme, gelişim ve bütünlük yönünden olumsuz yönde etkileyen; uygulamada engelleyici ve toplumda çağdaş anlayışa ters bir kütüphane görüntüsü doğmasına yol açan bir mevzuat birikimi olmuştur. Sadece Cumhuriyet Döneminde, kütüphaneciliğimizle bir kısmı doğrudan, çoğu dolayısıyla ilgili olarak çıkmış, bu tür, yasa, yönetmelik vesairenin sayısı, asgari ölçüler içinde söylemek gerekirse, büyük kısmı halk kütüphanelerine ait olmak üzere, 50 yi bulur.

Birisi şudur; çıkacak Kütüphaneler Kanunu yalnızca bir boşluğu doldurmakla kalmayacak, yönetim, maliye, eğitim gibi konularda, yani mahiyeti birbirinden farklı çeşitli yasa ve yönetmeliğin kütüphanecilik hayatımızda yarattığı kargaşayı büyük ölçüde giderecektir.

Kütüphaneler Kanunu Tasarısına ilişkin görüşleri saptama amacıyla düzenlenen bu toplantıda; her kütüphane türünün temsili düşünülmüştü. Ancak, yasa koruyuculuğuna olan gerekliliği her zaman ifade edilen kuruluş, ya da kütüphanecilerden bir kısmının yuvarlak masa'ya katılma çağrısını aynı hevesle karşılamadıklarını belirtmek zorundayım .

Efendim, sizleri bu açıklama ile sıkmadığımı sanırım.

Şimdi, Kütüphaneler Kanunu Tasarısının kapsam ve nitelikleri üzerinde, gerek genel anlamda, gerekse ilgili oldukları kütüphane türü bakımından görüşlerini ortaya koyacak olan arkadaşlarıma sözü bırakıyorum.

İlk sözü, Sayın Dr. Necmeddin Sefercioğlu'na veriyorum. Sayın Sefercioğlu, buyurunuz efendim.

Dr. NECMEDDİN SEFERCİOĞLU — Efendim, Özer Beyin de gayet güzel şekilde özetlediği gibi; bugün Türkiye'de artık bir Kütüphaneler Kanunu'na gerek var mıdır, yok mudur, tartışması gerilerde kalmıştır. Ve çıkarılacak bir kanunda hangi hükümler bulunmalıdır? Bunun tartışmasının yapıldığı bir evreye, safhaya gelmiş bulunuyoruz.

Buna rağmen, ben bir Kütüphaneler Kanununa duyduğumuz ihtiyacı birkaç cümle ile özetlemeye çalışacağım.

Hepimiz biliriz; mesleği meslek yaptığı ifade edilen bazı unsurlar vardır ve eğer bu unsurlara meslek denilen uğraşı sahip olmamışsa, buna meslek denilmez ve bu meslek sayılmaz. Kütüphaneciliğin son yıllardaki gelişimini dikkate alacak olursak, bu mesleği meslek yapan unsurlar diye bilginlerin ifade etmeye çalıştığı hususların birçoğuna, hatta hepsine Türk Kütüphaneciliğinin sahip olduğunu, sahip hale geldiğini görürüz. Fakat bu gelişmeye rağmen, kütüphanecilik meslek olma şartlarını bünyesinde toplamış olmasına rağmen, bugün toplumumuzda henüz bir meslek olarak kabul edilmemektedir. Biz bu durumun idraki içindeyiz. Fakat, bir bütün olarak Türk Toplumunun bu idrakin içine henüz girebildiğini söyleyemeyiz. Ben bu eksikliği, yani Türk Toplumunun, «Kütüphaneciliği bir meslek olarak kabul edememe» durumunu, daha çok yasa eksikliğine bağlıyorum. Gerçekten de, bugün yurdumuzda sayılan, itibar gören meslekleri inceleyecek olursak, bunların her birinin kanun koruyuculuğu altında olduğunu görürüz. Meselâ, mühendisleri düşününüz, yahut mühendisliği düşününüz, hukukçuluğu düşününüz; itibar gören bir meslek olarak öğretmenliği düşününüz, itibar gören diğer bütün meslekleri düşününüz. Hepsinin meslek olarak kanun koruyuculuğu altına girmiş olduğunu görürsünüz.

Kütüphanecilikte ise, maalesef bu kanun koruyuculuğu durumu, hususu eksik kalmıştır. Bugün, doğrudan doğruya kütüphane kanunu olarak çıkmış iki kanun biliyoruz. Bunlardan birisi, çatısı altında bu toplantıyı yaptığımız Millî Kütüphanenin Kuruluş Kanunu'dur. Diğeri ise, yine bu kanuna ek olmak ve Millî Kütüphane bünyesi içerisinde bir Bibliyografya Enstitüsü'nün kuruluşunu sağlamak amacıyla çıkarılan kanundur.

Bunların dışında, Özer Beyin de gayet güzel ifade ettikleri gibi; kütüphanelerle ilgili olarak çıkmış her hangi bir kanun mevcut değildir.

Buna karşılık, gerçekten kütüphanelerin çalışmalarına çeşitli yönlerden müdahalelerde bulunan, kütüphane çalışmalarını kısıtlayan, kütüphanecilerin faaliyetlerini bir yerde engelleyen çeşitli dış yasalar ve — hukukî terimiyle — mevzuat gözlerimizin önündedir. Bir Ayniyat Talmatnamesi vardır, ödünç verme işlerini kısıtlar. Yahut çeşitli kanunlarda buna benzer çeşitli kısıtlamalar vardır. Kütüphaneciliği ve özellikle halk kütüphanecilerini çeşitli yönlerden bağlar. Meselâ, hatırlayabildiğim kadariyle, ilköğretim müfettişleri buldukları çevredeki halk kütüphanelerini her zaman için denetleme yetkisine haizdirler. Yine, meselâ bir ilçede, ilköğretim müdürü aynı zamanda halk kütüphanesinin bağlı olduğu bir kuruluştur ve ilköğretim müdürleri de bir yetkiye dayanarak, halk kütüphanelerini her zaman için denetleme, onların çalışmalarına yön verme imkânına sahiptirler.

Bütün bunlar, bizim bir Kütüphaneler Kanununa duyduğumuz ihtiyacı gösteren nirengi noktalarıdır. İsterseniz bu örnekleri çoğaltmak ve kütüphanelerin dıştan gelen etkilerle ve kütüphanecilik dışı yasalarla nasıl kısıtlandığını, daha açık bir şekilde belirtmek mümkündür. Fakat zannediyorum, bu verdiğim örnekler durumu ifadeye kâfidir.

Böylece, bir Kütüphaneler Kanununun koruyuculuğuna gerek kütüphanelerimizin, gerekse kütüphanecilerimizin girmesi zarureti, kendisini açıkça gösteriyor ve bu zaruret, bu gereklilik, ilgili makamlarca da kabul ve teslim edilirse; nitekim hatırlarınızdadır, 1972 yılında yapılan Türk Kütüphaneciler Derneği VI. Kurultay'ında zamanın Devlet Bakanı İsmail Arar Bey, «Kütüphanelerimizin ve kütüphanecilerimizin kanun koruyuculuğundan yoksun olduğunu» bir Hükümet yetkilisi ve bir sorumlu kişi olarak ifade etmek suretiyle, Türk Kütüphanecilerinin derdine tercüman olmuştur. Öyle zannediyoruz ki; sayın Bakanın bu konuşmasından sonra, ilgililer de, bu konuyla ilgili olan makamlar da harekete geçme ihtiyacını hissetmişler ve aşağı yukarı Ekim 1973 ten bu yana gelen süre içerisinde yapılan çalışmalarda bir Kütüphaneler Kanunu'nun hazırlığı içine girilmesi kabul ve bu yolda çeşitli adımların atılması mümkün duruma gelmiştir. Artık biz, ifade edildiği şekilde, bir Kütüphaneler Kanunu çıktığı takdirde, bunda hangi hükümlerin bulunması gerekeceği, bu kanun kapsamının ne olacağı konusu üzerinde konuşmak imkânına sahibiz.

Türkiye'de — demin de ifade ettiğimiz gibi — aşağı yukarı bütün kütüphaneler böyle bir kanuna muhtaçtırlar. Hatta demin kanunu bulunduğunu söylediğim Millî Kütüphane dahi buna muhtaçtır. Çünkü Millî Kütüphanenin Kanunu 1948 yılında çıktığına göre aradan bir hayli

zaman geçmiştir ve değişen ihtiyaçlar, Millî Kütüphanenin de böyle bir kanuna sahip olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Kaldı ki; Millî Kütüphane Kanunu, bir kuruluş kanunu olarak Millî Kütüphaneyi tanımlar, teşkilâtını ortaya koyar. Fakat burada da yine, kütüphanenin en önemli unsuru sayılmak gereken kütüphaneci hakkında, sadece kadro cetvellerinde (Kütüphaneci) ve (Bibliyograf) adının ve bunların sayılarının dışında her hangi bir bilgi yer almamaktadır. Şu halde, Millî Kütüphane Kanunu dahi, en azından kütüphanecilerin durumunu tespit etmek açısından gözden geçirilmeye ve düzeltilmeye muhtaçtır.

Bu itibarla, hangi türden olursa olsun, kütüphanelerimizin hepsinin kanun koruyuculuğu altına alınması gerektiği, görüşünden hareket edeceğiz.

Bize göre, bütün kütüphaneleri kapsayacak genel hükümler ihtiva eden bir kanuna şiddetle ihtiyaç vardır. Bunun yanında halk kütüphanelerimizin ve okul kütüphanelerimizin özel ihtiyaçları dikkate alınarak, çıkarılacak kanunda bu kütüphane türlerine ağırlık verilmesi yerinde bir hareket olacaktır. Fakat, getirilecek kanun öyle hükümler ihtiva etmelidir ki, bazı hükümler hangi türden olursa olsun, hangi kuruluş içinde olursa olsun, bütün kütüphanecilere uygulanabilmelidir. Ben bu hususla ilgili olarak, genel hükümlerle ilgili olarak, şu maddelerin kanunda yer aldığı takdirde, kütüphaneciler için faydalı olacağına kaniim:

Birincisi; çıkarılacak kanun, kütüphaneyi genel olarak tanımlamalıdır. Kütüphane nedir? Bunu bir açıklığa kavuşturmalıdır. Çünkü herkesin kafasında bugün Türkiye'de bir kütüphane kavramı vardır. Ama diyebilirim ki, kütüphane kavramı üzerinde düşünen kişilerin çoğu, bu müesseseyi, bu kuruluşu ayrı ayrı yollarda anlamaktadırlar. Bunların bir kavram kargaşalığına düşmemesi ve herkesin kütüphaneyi aynı şekilde anlayabilmesi için, böyle bir tanım gereklidir.

İkinci olarak; kütüphane türlerinin belirlenmesi gerektiği kanısındayım. Bu kanun, hangi tür kütüphaneler vardır ve bu kütüphanelerin amaç ve fonksiyonları, görevleri nelerdir, bağlı olacakları kuruluşlarla ilişkileri nasıl düzenlenecektir? Bunlar da bir bölüm olarak veyahut ta çeşitli maddeler halinde kanuna girmelidir.

Üçüncü olarak; üzerinde duracağımız husus, kütüphaneciliğin tanımlanmasıdır. Çıkarılacak kanun, kütüphaneciyi tanımlamalı, niteliklerini, eğitim standardını, yetki ve sorumluluklarını, mesleğe girme ve istihdam şartlarını belirlemelidir. Böylece, toplumda bir kütüphaneci kav-

ramının vücut bulması da mümkün olacaktır ve «Kütüphaneci» dediğiniz zaman, belli eğitim standartlarına, belli niteliklere sahip kişi anlaşılacaktır. Bugün elimizde bunu belirtecek her hangi bir kıstas mevcut olmadığı için, «Kütüphaneci» tanımı herkes için değişik olabilmektedir. Bunun önlenmesi **gerekir**.

Dördüncü bir husus olarak; yine genel hükümler arasında zikredebileceğimiz, anabileceğimiz madde şu olabilir : Kütüphane hizmetleri sınıflanmalı; bunlardan hangisinde meslek eğitimi görmüş, hangilerinde belli bir konuda uzmanlaşmış, hangilerinde yardımcı personel çalışabileceği, belirlenmelidir. Bugün, bizim memleketimizde bu konuda da her hangi bir ayırım söz konusu değildir. Kütüphane hizmetleri sınıflanmamıştır. Hangi hizmetleri kimin yapacağı belli değildir.

Beşinci olarak; her tür kütüphane için geçerli olabilecek ortak ve temel hükümler konulması, teklifini ileri süreceğiz. Bu cümleden olarak, ödünç verme işlemlerinin, genel muhasebe ve Ayniyat Talimatnamesi karşısındaki durumu tespit edilmeli ve hükme bağlanmalıdır. Yine genel hükümler arasında, bize göre anılması gereken hususlardan biri; kitap seçiminin temel ilkeleri, kanunun maddeleri arasında yer almalıdır.

Ortak hükümler arasında bulunmasını önerdiğimiz bir başka husus; her tür kütüphaneye uygulanacak ve koleksiyon, personel, bütçe standartları konulmalıdır.

Bir diğer genel veya ortak hüküm olarak ta, kütüphanelerin ve kütüphanecilerin hizmet dışı işlerde kullanılmayacağı hususu hükme bağlanmalıdır. Bu bize göre çok önemli bir husustur. Aşağı yukarı her tür kütüphanede rastlanan bir durumdur. Özellikle, taşra kütüphanelerinde çalışan arkadaşlarımız bundan çok yakınırılar. Meselâ, falan derneğin toplantısı vardır, veya falan müessesenin her hangi bir konuşması vardır. Vali veya oranın yetkilisi kimse, o kütüphanenin sorumlusunu çağırır. «Ben kütüphaneyi şu iş için tahsis ettim» der ve kütüphanecinin buna verecek hiç bir sözü yoktur. Derhal salonu bu kütüphane dışı hizmete vermek zorundadır. Kütüphaneciler de, aynı zor durumdadırlar. Ben bundan birkaç yıl önce, Nevşehir'in Kozaklı İlçesinde bir kütüphaneyi ziyaret ettim, kütüphane kapalıydı. Bu durumu araştırdım, sordum. Dediler ki; «Kütüphane memurunu kaymakam seçim işleriyle ilgili kurulun kâtipliğine verdi». Ve o seçim işleri bitinceye kadar, her halde o arkadaşımız orada çalışacaktır ve kütüphane de o süre içerisinde kapalı kalacaktır, zira o arkadaşımız kütüphanenin tek personeli idi.

Demek ki; kanunlarda, yasalarda, kütüphanelerin hizmet dışı işlerde ve yine kütüphanecilerin hizmetleri dışındaki işlerde kullanılmasını önleyen hükümlerin bulunması gerekli bulunmaktadır.

Bir diğer husus olarak; yine bütün kütüphaneleri ilgilendiren önemli bir husus olarak, şu maddenin kanunda mutlaka bulunması gerektiğine kaniim : Kütüphanelerle ilgili diğer kanunlarla, tüzük ve yönetmeliklerin, bu kanun genel hükümlerine aykırı olamayacağına dair bir hüküm kanunda yer almalıdır ki diğer kanunlarda buna aykırı olarak mevcut veya olabilecek hükümler ortadan kaldırılabilin.

Yine buna bağlı olarak, yürürlükteki kanunların bunlara aykırı hükümlerin iptal edildiği, çıkarılacak tüzük ve yönetmeliklerin bu kanuna uygun olması gerektiği, mevcut tüzük ve yönetmelik maddelerinin de bu kanuna göre değiştirilmesi gerektiği hükmünün kanunda yer alması icabeder.

Bunlar benim şahsen, bir Kütüphaneler Kanununda tüm kütüphaneleri ilgilendirir nitelikte olmasını uygun gördüğüm, öyle düşündüğüm maddelerdir.

Demin dedim ki; çıkarılacak bir kanun genel hükümler ihtiva etmekle beraber, halk kütüphanelerine ve okul kütüphanelerine ağırlık verilmelidir.

OTURUM BAŞKANI — Sayın Sefercioğlu, bir hususu hatırlatmak isterim. Madem iki kanunun, tasarısının muhtemel bölümlerinden birisi olarak «genel hükümler» kısmı üzerinde duruyorsunuz. Diğer bölümlere geçmeden önce, genel hükümlerle ilgili olarak, diğer sayın konuşmacıların da söylemek istedikleri hususlar varsa, isterseniz o konudaki görüşmeleri bitirdikten sonra diğer bölümlere geçelim, diyorum.

Dr. NECMEDDİN SEFERCİOĞLU (Devamla) — Efendim ben de aynı şeyi teklif edecektim. Arkadaşım, sağolsun bu işi belirtmiş oldular. Hakikaten önce bu genel hükümler üzerinde konuşulması gerekir, sanıyorum. Diğer arkadaşlarım da bu konuda konuşurlarsa, tabii memnun olurum.

OTURUM BAŞKANI — Acaba sayın konuşmacılardan bu konu ile ilgili olarak, yani genel hükümlerle ilgili olarak bu hazırlanacak tasarıda yer almasını düşündükleri veya öngördükleri hususlar var mıdır, bunu öğrenmek istiyoruz.

Buyurunuz Sayın Zeliha Açıklan.

ZELİHA AÇIKALIN — Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım; benim hazırlığım sadece hazırlanacak veya çıkarılacak Kütüphaneler Kanununun ilk kısmını, özel kütüphanelerle ilgili birkaç fikrimi iletmek istiyordum. Onun için genel hükümlerde hiçbir hazırlığım yok, böyle bir şey de düşünmemiştim.

OTURUM BAŞKANI — Peki efendim.

Sayın Üstün Yıldırım, buyurunuz.

ÜSTÜN YILDIRIM — Efendim, Kütüphaneler Kanunu konusunda hazırlanırken, daha önce gerek yönetici ve konuşmacı arkadaşlarıma açıklamak isterim; ben bu hususta genel olarak hazırlandım. Bir üniversite kütüphanecisi olarak, üniversite kütüphanelerine ağırlık vermeden, genel hükümler üzerinde daha çok hazırlandım .

Yalnız şunu da özellikle belirtmek isterim; Sayın Özer Bey konuşmasının başında, halk kütüphaneleri temsilcisinin bulunmadığından bahsettiler. Şimdi ben konuşmalarımda, daha çok halk kütüphanelerinden örnekler vereceğim. Belki böylelikle bir halk kütüphaneleri temsilcisinin burada bulunmamasının bir ölçüde açığını kapatmış olacağım.

Yine işin ayrıntılarına girmeden önce, şunu da belirtmek istiyorum : Necmeddin Bey ile aşağı yukarı fikirlerimiz uyuyor. Yalnız ben şunu hemen belirtmekte yarar görüyorum. Bilindiği gibi daha önce, birkaç kez kütüphaneler konusunda kanunlar hazırlandı, ilgili yerlere verildi. Fakat bir netice alınamadı, Benim burada önerim şu olacaktır : İyi bir girişimde bulunduk. İnşallah, gerçekten iyi bir tasarı hazırlanır ve ilgili yerlere verilir. Yalnız ilgili yerlere vermekle kalınmasından yana değilim. Bu tasarının peşinin bırakılmamasından ve ilgilenilmesinden yanayım. Yani bir ölçüde belki siyasete karışma değil, ama siyasete karışmadan kanunun sağlıklı gerçekleşmesi için çalışmadan yanayım.

Ben kanun kapsamına girecek maddeleri ve konuları iki kısımda düşündüm :

Birincisi; doğrudan doğruya kütüphaneleri ilgilendiren kısımdır.

İkinci kısım olarak ta, kütüphanecilik mesleğinin ve kütüphaneciyi ilgilendiren kısım olarak görmekteyim.

Birinci kısımda, yani kütüphaneleri ilgilendireen kısımda, Necmeddin Beyin de dediği gibi; kütüphanelerin bir genel olarak tanımının yapıl-

masında ve kütüphane çeşitlerinin belirtilmesinde ve ayrıca her kütüphane çeşitlerinin amaçlarının ve görevlerinin de belirtilmesinde, yani kanunda belirtilmesinde yarar görüyorum. Şu bakımdan yarar görmekteyim: Halk kütüphanelerinden yine örnek vereceğim. Halk kütüphaneleri ve çocuk kütüphaneleri arasındaki ilişkinin bir kesinlik kazanması gerekir. Çocuk kütüphaneleri, halk kütüphaneleri arasında mı düşünülmelidir? Yoksa, halk kütüphanelerinden ayrı bir biçimde mi düşünülmelidir? Bu bakımdan, yani kütüphanelerin çeşitlerinin ve birbirleriyle olan ilişkilerinin kesinlikle belirtilmesinde yarar görüyorum.

Bu konuda birşey daha söylemek istiyorum. Kütüphanelerin örgütlenmesi hususunun, yine kanunda belirtilmesinden yanayım. Örneğin, Halk Kütüphanelerinde ilden köye doğru bir örgütlenmeden yanayım. Bu da şuradan doğuyor: Bazı ..... (*banddan tesbit edilememiştir*) ..... Şimdi bu kanun tasarisinin hazirlanmasında benim dikkatimi çeken bazı hususlar oldu. Böyle bir tasarı hazırlandığı zaman, bazı kanunları yorumlama durumunda kalacağız. Örneğin, İl İdaresi Kanunu, Belediyeler Kanunu ve belki Personel Kanunu da bizim bu hazırlamak istediğimiz kanunu zorlayacaktır. İl İdaresi Kanununu zorlaması, şu bakımdan oluyor. Biraz önce Necmeddin Beyin de belirttiği gibi, Halk Kütüphanelerinde çalışan arkadaşlara, gerçekten bazı zamanlarda görevlerinin dışında iş gördürülüyor. Bağlı oldukları makamlar yönünden böyle yapılmaktadır. Bu da, halk kütüphanelerinin İl İdaresindeki kesin yerlerinin saptanması ve il idaresi içindeki görevlerinin ne olduğunun da, kanunda belirtilmesinde yarar görüyoruz. Balıkesir'de Halk Kütüphanesinde çalışan bir arkadaşımız, bizzat Vali tarafından bir derneğin toplantısına Emniyet Komiseri olarak yollanmış ve bu şekilde görevlendirilmiştir. Ben bunu bir kütüphaneci olarak şahsen hoş görmüyorum ve bu şekilde kullanılmasını da hoş görmüyorum.

Yine Necmeddin Bey ile birleştiğim bir nokta var: Kütüphanede çalışan personelin sınıflandırılması konusudur bu. Bugüne kadar kesin ayrıntılar yapılmamış, belirtilmemiştir. Madem ki biz böyle bir tasarı hazırlama içindeyiz. Kütüphanede çalışacak personelin de ayrılmasını, ki ben şu şekilde ayrılmasını öneriyorum:

Birinci olarak; kütüphaneciyi, bu kütüphaneciyi daha ilerde, kanun tasarisinin kütüphaneci kısmında sözünü edeceğim.

İkinci olarak ta; yardımcı eleman olarak, yani Kütüphanecilik Kürsüsünü bitirmemiş olup ta, kütüphanede görevli olanların, yardımcı ele-

man olarak kütüphanelerde görevlendirilmelerini, ya da Kütüphane Memuru adı altında görevlendirilmelerini öneriyorum.

Üçüncü; daha doğrusu başka bir öneri olarak ta, kütüphane müdürlüğü için kanunda kütüphanecilik kürsüsünü bitirmiş olmanın zorunlu koşulmasını da, yine öneri olarak ileri sürüyorum.

Bir de, tüm kütüphaneleri ilgilendirecek bir husus var: Bu da, kataloglama ile ilgilidir. Hazırlamayı düşündüğümüz kanun tasarısında, kütüphanelerin hazırlanacak ulusal bir kataloglama kurallarını kullanma, ya da zorunlu kılmakta ulusal bir kataloglama kuramına kavuşma, kütüphaneler arasında işbirliğine gitme ve toplu katalog yapma bakımından yararlı görüyoruz.

İkinci kısımda; yani kütüphaneci ve kütüphanecilik kısmında, Necmeddin Beyin de dediği gibi; kütüphanecilik mesleğinin çok açık ve kesin olarak burada bir tanımının yapılması gerekiyor. Hatta onun yanında amaçlarının da belirtilmesinde yine yarar var. Aynı şekilde bu kısmın içine giren bir diğer şey de, kütüphaneci olacaktır. Kütüphanecinin de yine burada tanımının yapılmasında, kütüphanecinin kütüphane üzerindeki yetki ve sorumluluklarından söz edilmesinde de yine yarar var.

Söz buraya gelmişken, şunu da belirtmek istiyorum :

Kanunda, kütüphanecilik kürsüsünü bitirmiş olanlarda staj yapma zorunluluğunun da yer almasını öneriyorum ve bunun da, meslek dernekleriyle ilişkili biçimde örgütlenmesinde de yine yarar görüyorum.

Bunun dışında, hepimizin bildiği, kütüphaneleri ve kütüphaneciyi çalışmaz hale getiren bir takım yasaların da, bu kanuna, Ayniyat Talimatnamesi gibi ve ne bileyim, okul yönetmelikleri, çocuk kütüphaneleri gibi yasaların da bu kanunla yürürlükten kaldırılmasında yarar görüyorum. Şayet kaldırılmadığı takdirde, kütüphaneciden nasıl Ayniyat Talimatnamesi gereğince kefalet aidatı kesiliyorsa, Kütüphaneler Kanunu gereğince yan ödenek konmasında, verilmesinde yarar görüyorum.

Bana söz verdiğiniz için teşekkür ederim, söyleyeceklerim bu kadar efendim.

OTURUM BAŞKANI — Teşekkür ederiz Sayın Yıldırım.

Sayın Tekin Aybaş, buyurunuz efendim .

TEKİN AYBAŞ — Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım :

Kürsüye çıkmadan önce, Sayın Necmeddin Sefercioğlu'nun elinde bir kitap gördüm. Bu kitapta, mesleğin tanımını yapıyordu kanımca. Acaba

Sayın Başkandan rica etsek, burada Sayın Sefercioğlu, kütüphanecinin ve kütüphanenin tanımını oradan okuyabilirler mi? Eğer okurlarsa, bir veya iki önerimiz olacaktır.

OTURUM BAŞKANI — Sayın Sefercioğlu, bu kitaptan okursanız memnun oluruz.

Dr. NECMEDDİN SEFERCİOĞLU — Peki efendim.

Kütüphanecinin yapacağı işi belirleyen kısmı okuyorum :

«Kütüphaneci : Kitap, mecmua ve diğer matbu evrakın bir kütüphanede sistemli bir tarzda ve devamlı olarak bulundurulmasını sağlar. Kütüphanelerin işlerini koordine eder ve yayınlanmış eserler arasından satın alınacakları seçer. Kitap ve mecmuaların tasnifine, katalogların tertibine, raflara yerleştirilmesine ve devamlı olarak başka okuyuculara intikal ettirilmesine nezaret ve ufak kütüphanelerde bu faaliyetlere bizzat iştirak eder. Kütüphanenin katalog ve müracaat kısmında, okuyuculara aradıkları bilgileri bulur veya bulmalarına yardım eder. Tamir edilecek veya yeniden ciltlenecek kitapları ayırır. Kütüphanedeki eserlerden, fertlerin veya toplulukların ilgisini çekecek bilgiler derler ve okuyuculara ulaştırır. Gelen mecmualar arasındaki önemli makalelerden iltibaslar veya özetler hazırlayabilir. Kütüphanenin faaliyet esaslarını tespit edebilir. Fenni veya hukukî eserler kütüphaneciliği gibi, kütüphanecilik alanında ihtisası bulunabilir ve o surette tetkik edilebilir.»

TEKİN AYBAŞ — Teşekkür ederiz efendim.

Ben bu kütüphaneci tanımını okuduktan sonra, birçok arkadaşlara bu tanımda yer bulamadım. Gerçekten, bir kütüphaneler yasası olsaydı ve o yasanın ışığı altında bu Meslek Sınıflandırması Rehberi hazırlansaydı, muhakkak ki, kütüphanenin ve kütüphanecinin tanımı çok daha değişik olacaktı. Biz belki yasaları, yani kütüphanecilik yasaları olan uluslardan daha çok şanslıyız. Şöyle ki, kütüphanecilik her geçen gün yeni bir aşama gösteriyor. O bakımdan bu hazırlayacağımız yasanın günün koşullarına uygun olması şayanı tavsiyedir.

Bilindiği gibi, yasalarla korunmadan yoksun uğraşlar Meclislerde ve hatta diğer uğraşı mensupları arasında destek yerine, engelleme görür. Bunun en güzel örneğini, Sayın Sefercioğlu yaptığı konuşmada, tam yönetmeliklerin ve diğer tüzüklerin, kütüphanecilik mesleğine ne şekilde kötü bir şekilde etki ettiğini açıklığa kavuşturmuşlardır.

Kanun hangi hususları kapsamalı, konusuna gelince; bu konuda Sayın Sefercioğlu gerçekten bizim düşündüğümüz bütün hususlara de-

ğindiler. Ben bu yasanın şu kavrama yönelik olmasını canı gönülden istiyorum :

Bir; kütüphaneciye kişilik kazandıracak nitelikte olması. Kütüphaneci niteliğini kazandıktan sonra, kişiliğini bulduktan sonra mesleğini de tarif eder; istediklerini de Meclisten geçirir.

Diğer bir husus; bugün Türkiye'de bir (Information) ağı, bilgi ağı örgütlenmesi düşünülen bilgi ağının, birtakım destekler görmesi gerekiyor ve bu destekler de ancak yasalarla sağlanırsa, iyi bir şekilde halledilebilir. Onun için, bu çıkarılacak olan kanunda, merkezileşmeye ve işbirliğine yönelik ve bir yerde bu iki kavramı zorlayıcı maddeler olmasını diliyorum.

OTURUM BAŞKANI — Teşekkür ederiz Sayın Aybaş.

Sayın Türkeli, buyurunuz efendim.

LÂTİFE TÜRKELİ — Efendim, ben Kurtuluş Çocuk Kütüphanesi öğretmeniyim.

Dünyada 1919 senesinde çocuk kitapları ve çocuk kütüphanelerinin ayrılması cihetine gidilmiştir. Fakat bu faydalı kuruluş ancak 1952 yıllarında gelebilmiştir. 1955 yılının 16 Martında öğretmenlik yapmakta olduğum yerden, Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından çağrıldığım zaman, kütüphaneleri ve kitapları çok sevdiğim için bunu kabul etmiştim. Önceleri, sadece öğleden sonra çalışılıyordu, sabahları boştu. Öğleden sonra saat 2 ile 5 arasında kısa bir çalışma zamanı vardı. Milli Eğitim Müdürü değiştikçe bu çalışma zamanı hep değişirdi. Bazıları sabahtan akşama kadar olmasını istediler. Bazıları yaz mesaisi ile 8-10 gün 2 den 6 arasına göre ayarlamışlardı. Her şeyden önce, çocuk kütüphanelerine öğretmen mi verilmeli, memur mu verilmeli, meselesi bana çok önemli gibi geliyor.

Arkadaşımız Necmeddin Sefercioğlu dediler ki; kütüphaneciliğin meslek olarak kabul edilmesi hususu henüz tamamlanmış değildir. Fakat bu mesleğin kabul edilmesi muhakkaktır. Sadece biz kütüphanecilere düşen bir gayret ve himmet istemektedir. Kaldı ki bugün ben konuşmalarımı, sadece 5 ve 16 yaş arasındaki okuyuculara göre hazırladım. Ankara gibi bir çevrede dahi, kütüphanelerin yerini dahi bilmeyen pekçok insan var, pekçok öğrenci var.

Bir defa, Dünya Çocuk Kitapları Haftası dolayısıyla çocuk kütüphanelerini ve kitaplarını devamlı tanıtmak isteriz. Fakat, Kasım ayının ilk

haftası ile ikinci haftası arasında bu yapılmaktadır. Halbuki, 10 Kasım'dan sonra da Atatürk Haftası vardır. Daima, her sene Atatürk Haftası ile Dünya Çocuk Kitapları Haftası içiçe girer ve tabii ki Atatürk Haftası ağır basar; Dünya Çocuk Kitapları Haftası bütün bu çalışmalarına, hazırlıklarına rağmen ikinci plânda kalır ve pek faydalı olamaz. Bu haftaların da çalışmalarda, yönetmeliklerde nazarı itibare alınarak, belli bir yere oturtulmasını dilerim.

Yönetmeliğe göre her 2000 öğrenciye bir çocuk kütüphanesi açılır, denilmektedir. Bu hakikaten o kadar yapıcı birşey olacaktır ki; belki her mahallede bir okul olduğu ve bir mabet bulunduğu bir mahallede bir kütüphanenin olması, muhakkak şart olan bir husus gözüyle bakılabilmelidir. Ekseriya, çocuk kütüphaneciliği yapan arkadaşlarımız bir öğretmen veya bir memur olarak tek başına orada çalışmaktadırlar. Arkadaşlarımızın da belirttikleri gibi; bu bazı arkadaşlarımız tarafından bir basamak olarak yapılmasına mani olunmalı; öğretmenler çocuk kütüphanelerine tayin edileceklerse, önce belli bir müddet içinde acele olarak bir kurstan geçirilmelidir. Yok, çok aceleye geldiği ve bir kurs yapmaya da imkân yoksa, bu sefer ilgililerce çalıştığı, faydalı olduğu emin olunan başka bir kişinin yanında hiç değilse bir müddet görgü ve bilgisini arttırmalı ve öğretmenlik mesleğinin oldukça dışına çıkan bu işin kendine göre püf noktalarını o arkadaşına öğretmeye ve onu tenvir etmeye çalışmalıdır.

Benim anladığım kadariyle, Ayniyat Talimatnamesinden arkadaşlarımız da bahsettiler. Bunun da düzeltilmesi gereken tarafları var. Bilhassa çocuk kütüphanelerinde kitaplar çocuklara çukulata gibi veriliyor ve bu küçük kitaplar çocuklar tarafından evlere götürülmek isteniyor. Halbuki, bunların da kütüphaneciye ödetilmek cihetine gidiliyor. Bu işin de düzenlenmesi ve düzeltilmesi kanaatındayım.

Bir de, çocuk kütüphanelerine tayin edilecek kütüphanecilerin Personel Kanunu muvacehesinde, öğretmen mi sayılacağı yoksa memur mu sayılacağı mevzuu ele alınmalı ve açıklığa kavuşturulmalıdır. Çünkü, Personel Kanunundan önce, ilkokul öğretmenlerine verilen eğitim ödeneği, öğretmen kütüphanecilere verilmiyordu. Bir kısım arkadaşlar eğitim ödeneği almadan çalıştılar. Personel Kanununda da öğretmen kütüphanecilerin durumu pek belli olmadı. Genel Hizmetler bölümünde sayılmıyordu, bilfiil öğretmenlik yapmadıkları için, onlar da öğretmen sayılmadılar. Zaten kütüphaneciler, öğretmen okulu çıkışlı oldukları için, kendilerinden girmediler. Öğretmenler de sınıf okutmadıkları için,

kendi mesleklerinden saymadılar. Böylece, öğretmen kütüphaneciler ortada kalakaldılar. Bunun çok açık bir şekilde ele alınmasını ve halledilmesini diliyorum.

OTURUM BAŞKANI — Efendim, sayın konuşmacılar, Kütüphaneler Kanunu Tasarısında genel hükümlerle ilgili olarak yer almasını düşündükleri konuları, soruları burada belirlediler.

Konuşmanın başında, daha doğrusu Necmeddin Bey konuya girdikten sonra, açıklamaya çalıştığım gibi; karşımıza şöyle bir iskelet çıkıyor : Bu hazırlanacak Kütüphaneler Kanunu Tasarısı, 3 ana bölümden oluşacaktır. Bu bölümlerden bir tanesi genel hükümler bölümüdür. Genel hükümler bölümünde, mesleği ve mesledaşları, yani kütüphaneleri ve kütüphaneciliği ilgilendiren ama türü ne olursa olsun yani kütüphanenin türü ne olursa olsun veyahut ta kütüphaneci hangi kütüphanede çalışırsa çalışsın; genel olarak mesleği ve mesledaşları ilgilendiren temel sorunlar, bu bölümde yer alacaktır. Biz bu sorunları şimdi saptamaya çalışıyoruz bu konuşmalarla. Ortaya bizim daha önce düşündüğümüz veyahutta düşünmediğimiz ilginç noktalar çıkıyor. Bu da, böyle bir toplantının ne kadar yararlı olduğu konusundaki düşüncelerimize hak veriyor.

İkinci bir kısım olarak, yine konuşmaların gidişinden öyle anlaşılıyor ki; karşımıza halk kütüphaneleri çıkıyor. Burada ne gibi hükümlerin yer alması gerektiğini biraz sonra tartışacağız. Bu arada Sayın Lâ-tife Hanım'ın değindikleri, çocuk kütüphaneleriyle ilgili konular burada tekrar ele alınacaktır. Bunu takiben de okul kütüphaneleri üzerinde duracağız. Niçin böyle bir iskelet veyahut ta çatı kurmak zorunluğu ortaya çıkıyor? Bu da üzerinde durulması gereken, belki de ayrı bir toplantıya konu teşkil edebilecek önemde ayrı bir sorundur. Onun için, arkadaşlarımla kanunun kapsamı konusunda görüşlerini ifade ederken, mümkün olduğu kadar dağıtıcı değil de, derleyici ve toplayıcı olmalarını isteyeceğim. Çünkü, çok kaypak bir zemin üzerinde hareket ediyoruz burada ve bu kaypaklık içinde biz bazı tutamak noktaları arıyoruz.

Şimdi derseniz, halk kütüphaneleri ve buna bağlı olarak çocuk kütüphaneleriyle ilgili ne gibi hükümler, bu taslakta yer almaktadır? Bunun tartışmasına geçelim. Bu taslak hakkındaki konuşmalarımız tamamlandıktan sonra da, isterseniz tasarının tümü üzerinde bir tekrar özet yapma yoluna gidelim. Bu surette hem bizler ve hem de dinleyiciler daha sağlıklı bir şekilde buradan ayrılmış olurlar.

Efendim, yine ilk sırayı müsaade ederseniz izleyelim. Bu kısma geçmeden önce, genel hükümlerle ilgili olarak ilâve edeceğimiz her hangi

bir husus var, onun üzerinde duralım; sonra ikinci bölümün tartışmasına geçelim.

Buyurunuz Sayın Sefercioğlu.

Dr. NECMEDDİN SEFERCİOĞLU — Efendim, genel hükümleri izah ederken, belirtmeye çalıştığım, kütüphane türlerinin belirlenmesi, amaç ve fonksiyonlarının, görevlerinin ve bağlı olacakları kuruluşlarla ilişkilerinin belirtilmesi, diye ifade ettiğim hususu bir örnekle açıklığa kavuşturmak istiyorum :

Meselâ böyle bir kanunda, gerek üniversite kütüphanelerinin, gerekse öteki kuruluş kütüphanelerinin merkezi birer kuruluş olarak örgütleneceği hususu, kanuna eklenebilir. Böylece, meselâ üniversiteler kütüphanelerini örgütlerlerken, bunun doğrudan doğruya üniversite rektörlüğüne bağlı merkezi bir kuruluş olması hususunu peşinen kabul etmiş olurlar. Yahut, her hangi bir bakanlığın kütüphanesi söz konusu olduğu zaman, yine bu kuruluş içindeki kütüphanenin, o kuruluşun, o yetkili makamına bağlı bir merkezi kuruluş olarak örgütleneceği hususu, kanunda açıklanmış olur ve öbür kuruluşlar çalışmalarını yaparken, kanunun tespit etmiş olduğu esasa uygun hareket ederler. Benim, genel hükümler kısmında söyleyeceğim, yani söylemiş olduğum hususa ilâve edebileceğim örnek bu olacaktır.

Bunu belirttikten sonra, Halk Kütüphaneleri için düşündüğüm, bu kanunda bulunmasını öngördüğüm hususları yine özetlemeye çalışacağım :

Bana göre, ki arkadaşım Üstün Yıldırım da bu hususa konuşması sırasında temas etti, kütüphanelerin, daha doğrusu halk kütüphanelerinin örgütlenmesi kanun hükmüne bağlanmalıdır. Yani, halk kütüphaneleri nasıl örgütlenecektir? İlçelerdeki halk kütüphaneleri nereye, illerdeki bir bütün olarak halk kütüphaneleri nereye bağlanacaktır? Bunlar belirtilmelidir.

Benim düşünceme göre, her il bir bölge kabul edilmeli ve bu ilde halk kütüphaneleri sistemi geliştirilmelidir. Ben, 1961 yılında Kütüphaneler Komitesi tarafından kabul edilmiş olan ve yurdu 15 Halk Kütüphanesi Bölgesi'ne ayıran teklifi, yurt gerçeklerine uygun görmüyorum. Şöyle ki, Türkiye bildiğiniz gibi, idari yapısı bakımından illere bölünmüştür, onlar ilçelere, ilçelerde bucaklara, bucaklar da köylere ayrılmıştır. Türkiye'de birkaç ili içine alan, idari her hangi bir kuruluş yoktur. Bazı müesseselerin bu şekilde oluşturulmuş bölgeleri var işe de,

bunlar işlerini görmekte büyük müşkilâtle karşılaşmaktadırlar. Çünkü Türkiye'nin idari yapısı, yönetim yapısı bu şekilde bir bölgeleşmeye imkân vermemektedir. Bu itibarla, Türkiye'nin halk kütüphanelerini örgütlenme söz konusu olduğu zaman, benim aciz düşünceme göre, bölge birimi olarak illerin alınması, en doğru yol olur. İlçelerde de kütüphaneler kurulacaktır. Bunlara bağlı çocuk kütüphaneleri olacaktır. İlçelerdeki kütüphaneler, il merkezinde bulunan İl Halk Kütüphaneleri Müdürüne bağlı olacaktır. İl halk kütüphaneleri de bu müdürler aracılığıyla Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyete geçeceklerdir. Yani ben, hiyerarşik düzende, bir merkezi düzeni halk kütüphaneleri için uygun görüyorum ve örgütlenme şu şekilde olursa, çalışmaların daha olumlu bir yönde yürüyebileceğini zannediyorum.

İkinci olarak üzerinde durduğumuz husus, mahalli yönetimlerin ve mahalli bazı kuruluşların kütüphane yönetiminde faal rol almasının sağlanmasıdır. Her ilçede veya il merkezlerinde bir kütüphane yönetim kurulu mahalli idarelerin, meselâ il genel meclisinin, belediyelerin ve o ildeki yine bize gelen kültür ve eğitim kuruluşlarının temsilcilerinin katıldıkları, pek tabii kütüphane müdürü de bu kuruluşun tabii üyesidir, bir yönetim kurulu oluşturulmalı ve böylece mahallin kütüphane faaliyetlerine ilgi duyması ve katılması sağlanmalıdır.

Yine buna bağlı olarak, mahalli kuruluşların bütçelerine belli bir oranda, kütüphaneye yardım fonları koymaları gerektiği hususu da, kanunda belirtilmelidir. Meselâ, bir belediyenin bütçesinin % 1 ni kütüphaneye ayırması, kanunda belirtilebilir. Yahut, il özel idaresi bütçesinin % 1 veya belli bir oranının kütüphaneye ayrılması öngörülebilir. Belediyeler Kanununda, belediyeler, kütüphaneler, parklar, bahçeler açar, diye bir madde vardır. Fakat, belediyeler daima kütüphaneye hizmeti daima ikinci plânda mütalâa ederler. Çünkü onları açarlar, diye bir hüküm vardır. Ama, onları kütüphane açmaya zorlayan, yahut kütüphaneye yardıma zorlayan hiçbir müeyyide mevcut değildir. Halbuki bütçelerin belli bir oranını kütüphaneye ayrılması gerektiği yolunda bir kanuni hüküm bulunursa, onlar ister istemez bu ödeneği ayırma ihtiyacını duyacaklardır.

Dördüncü olarak, genel hükümler yanında; halk kütüphanelerine ilişkin, yapı, kolleksiyon, bütçe, personel standartları belirlenmesi gerektiğini de tekrarlamış oluyorum.

Personel ile ilgili olarak halk kütüphanelerinde üzerinde duracağım önemli bir husus ta, kütüphane olarak, halk kütüphaneleri hizmetinde

rotasyon sisteminin getirilmesidir. Yani, herhangi bir kütüphaneci, halk kütüphanesinde görev aldığı zaman, bu arkadaşımızın belli bir süre, meselâ doğu kütüphanelerinde görev alması gerektiği, kanuna bir madde olarak konulmalıdır. Meselâ, diyelim ki, 5 yıl müddetle doğu illerimizden birinde görev yapacağı hususu belirlenmelidir. Buna büyük bir zaruret olduğuna kaniim. Eğer bugün doğu bölgelerine kütüphaneci gitmiyorsa, biz gönderemiyorsak, bunun sebeplerinden birisi mevcut sistemde bir rotasyonun bulunmaması ve oraya tayin edilecek, atanacak bir kütüphanecinin kendisini ömür boyu gideceği yerde kalma tehlikesiyle karşı karşıya görmesindedir. Eğer, her hangi bir arkadaşımız doğuda görev aldığı zaman, belli bir süre sonra - bunun başka sahalarda da örneklerini görüyoruz; meselâ polislerde, askerlerde bu husus gayet güzel işliyor - batıda bir göreve tayin edileceğini bilirse seve seve orada bu memur arkadaşımız hizmet eder. Ama, her hangi bir yerde görevlendirildiği zaman, orada unutulup kalacağı düşüncesi . . . . . (*Bant değişikliğinden dolayı bu kısımdaki konuşmalar banda geçmemiştir.*) . . . . . kütüphane ve aile birlikleri kurularak, çocuk kütüphaneleri, okuyuculara yardım dernekleri kurularak bayağı sözü edilecek bir meblâğ temin edilir, halktan yardımlar toplanabilir. Böylece o kütüphanenin halk kütüphanesine bağlı olmadan da çalışmaları örnek diye etrafa gösterilir. Bazan da halk kütüphanesine zararlı olduğu halde pek garip, pek kimsesiz kalan, hiç kaale alınmayan, senede sadece 18 kitap ile istatistiği dolduran kütüphaneler de vardır. Herhalde bu çokça münakaşası yapılabilecek bir konu.

O bakımdan, tamamen bir nevi aksini düşünüyorum.

OTURUM BAŞKANI — Buyurun Sayın Sefercioğlu.

Dr. NECMEDDİN SEFERCİOĞLU — Efendim, çocuk kütüphaneleri konusu, elbette üzerinde tartışılması gereken bir konu.

Arkadaşımızın verdiği örnekler üzerinde durabiliriz. Bu örneklerde de arkadaşımız haklı olabilir. Yalnız, şunu kabul etmek zorundayız ki, bugünkü haliyle çocuk kütüphanelerimiz, sahipsiz diyebileceğimiz bir durumdadır ve bağlı oldukları makamlar konusunda gerçekten bir kavram kargaşalığı var. Bugün dünyanın her yerinde çocuk kütüphaneleri halk kütüphanelerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Çünkü, çocuk da halkın ayrılmaz bir parçasıdır. Yani, çocuk, nihayet bizim halk dediğimiz kit- le içerisinde yaşları dolayısıyla ayırdığımız bir bölümdür. Bu itibarla; bunları halktan ayıramayacağımız gibi, bütün halka hizmet görevini yük- lenmiş olan halk kütüphanelerinden de ayırımına imkân yoktur.

Benim kanaatime göre, eğer bugün halk kütüphanelerine bağlı kütüphanelerde aksaklık oluyorsa, bu, halk kütüphanelerinin dahi henüz kanunî açıdan örgütlenmemiş olamamasının verdiği bir güçlüktür. Bu bakımdan, evvelâ biz şunu düşünmek zorundayız : Halk kütüphanelerini düşünürken çocuk kütüphanelerini bir yana mı bırakalım, yoksa bunu örgütlerken çocuk kütüphanelerini de bunun içinde; fakat en iyi biçimde örgütleme yoluna mı gidelim ? Bu arada benim Sayın Hocam Osman Ersoy Bey'in daima öne sürdüğü ve candan katıldığım bir öneriyi de burada tekrarlamak isterim. Birçok yerlerde halk kütüphanesi bir tanedir. Meselâ Eskişehir'i düşününüz; 250 bin nüfusu vardır, bir halk kütüphanesi vardır. Buna karşılık altı çocuk kütüphanesi vardır. Bunlar da şehrin muhtelif yerlerine serpiştirilmişlerdir. O koskoca şehirde halk, halk kütüphanesine gitmek için birçok zaman enerji sarfetmek zorundadır. Pekalâ biz bu örgütlemeyi yaparken çocuk kütüphanelerinin, özellikle halk kütüphanesi merkezlerine uzak olan çocuk kütüphanelerinin aynı zamanda çocukların ebeveynine, yani halka da, yetişkinlere daha doğrusu halka değil, çünkü çocuk da yetişkin de halkın birer parçasıdır, yetişkinlere de hizmet verebilecek politikalara sahip olması hususu, kanunda değil ama buna bağlı olarak hazırlanacak yönetmeliklerde yer alabilir.

Benim başkaca üzerinde durabileceğim iki husus daha var. Bunlardan birisi, halk kütüphanelerinin çevredeki öteki tür kütüphanelerle olan ilişkilerinin düzene konulması. Yani ben burada işbirliğini kastediyorum, işbirliği imkânlarının yaratılması...

Bir başka husus da; demin Üstün Yıldırım arkadaşımın temas ettiği husus ki, bu bütün kütüphaneleri de belki ilgilendirir, yani genel hükümlere konulması gereken bir husustur. Toplu katalog hazırlanması için kanunda, yahut katalog hazırlanmasını kolaylaştıracak şekilde kanunda hükümler bulunmalıdır. Bugün yazmalarımız konusunda olsun, yabancı dil eserlerimiz konusunda olsun, eski harfli Türkçe eserlerimiz konusunda olsun vücûda getirilmiş tekli kataloglara şiddetle muhtacız. Fakat, kanunlarımızda, mevzuatımızda, yasalarımızda bununla ilgili herhangi bir hüküm olmadığı için bu toplu katalog çalışmaları, bütün iyi niyetlerimize rağmen maalesef yürütülememektedir. Kanunda bu toplu katalog çalışmalarını düzene koyan bir fikir bulunursa, halk kütüphaneleri bölümünde de olabilir bu, daha tercih edilebilir şekilde genel hükümler arasında da bulunabilir ve bu hükümler konulabilir.

OTURUM BAŞKANI — Teşekkür ederim Sayın Sefercioğlu.

Sayın Tekin Aybaş, sizin bu konudaki, yani halk kütüphaneleri ile ilgili olarak kanunda yeralmasını istediğiniz hükümler konusundaki fikriniz nelerdir?

TEKİN AYBAŞ — Efendim benim üzerinde durmak istediğim bir tek önemli nokta var. Bu da, diğer konuşmacıların ilk konuşmalarında 5 nci madde olarak yansıttıkları, 5 nci maddenin (b) bendinde zikredilen, kitap seçiminin temel ilkeleri, konusuna değinmek istiyorum.

Halk kütüphanelerinin kitap seçiminde belli ilkeler, kurallar içinde serbest bırakılması kabul edilmelidir. Yani, kütüphane hizmet ettiği ortamın ihtiyaçlarına göre büyüme kapasitesine ve kolleksiyonun niteliğini kendisi tayin edebilme yeteneğine, yahut yetkisine sahip olabilme-
lidir.

İkinci olarak temas edeceğim husus, yine Sayın Sefercioğlu'nun temas ettikleri konulardan bir tanesidir; her kütüphanenin örgütlenmesi konusundadır. Sayın Sefercioğlu dediler ki, her il bir bölge kabul edilmeli ve her ile bağlı kütüphaneler il merkezi tarafından örgütlenmeli. Acaba, bu örgütlenme idari yönden mi olabilir, yoksa teknik hizmetlerin yani kütüphanecilik fonksiyonlarının bir bütün olarak örgütlenmesi yönünden mi oluyor?

Dr. NECMEDDİN SEFERCİOĞLU — Her iki anlamda.

TEKİN AYBAŞ (Devamla) — Efendim, bir de benim genel hükümlere ilâve edeceğim bir madde var. Yine dendi ki, kütüphaneler merkezi bir örgüt olmalı. Peki, yine kurulacak olan yani üniversitelerde, yeni kurulacak olan üniversitelerde kütüphane rektöre bağlıdır veyahut fakültelerde dekanlığa bağlı merkezi birer örgüt olacak. Peki, bugüne kadar kurulmuş olan kütüphaneler vardır, bu kanun kapsamına ne şekilde girecektir?

OTURUM BAŞKANI — Buyurun efendim.

ZELİHA AÇIKALIN — Efendim, ben de bir fırsat çıksa da bir başka çalışma var, onu da arkadaşlarıma duyursam diye bekliyordum. Tekin Aybaş, bu fırsatı bana verdiler, kendilerine teşekkür ederim.

Bu kütüphaneler yasası diye tanıdığımız şey, bizim gerçekte, aslında bütün dertlerimize deva olacak bir şey değil. Hatta, çıktığı andan itibaren bunun eskimesi ve uygulamaya geçildiği anda bir takım aksaklıkların ortaya çıkması da muhtemel. Ama, hiç yoktan iyidir düşüncesiyle böyle bir duygunun içindeyiz. Her şeyi, her yeri ile kütüphaneciliğimizi kavraması, kapsamı, onun dertlerine deva olması olanağı yok dedim. Bu nedendir ki, biz bu kanunun kapsamını mümkün olduğu kadar daraltmaya çalışıyoruz. İstek var, baskı var bunun kapsamının geniş tutul-

masında; fakat biz bunun ileride daha büyük tehlikeler yaratabileceği düşüncesindeyiz. O bakımdan ben böyle bir düşüncenin içindeyim.

Üniversite kütüphaneleriyle ilgili hususlara gelince: Bunun için de şöyle bir alternatif bulunuyor önümüzde: Biliyorsunuz Üniversiteler Kanununun tekrar gözden geçirilmesi söz konusudur. Bu değişiklik yapılırken, üniversite kütüphanelerimizin örgütlenişi, buralarda çalışan personelin statüsü konusunda bazı iyileştirici, yenileştirici hükümlerin yer alması mümkündür. Bu dört arkadaşımız Türkiyedeki üniversite kütüphaneleriyle temas halindedirler, onların bu konudaki görüşlerini saptıyorlar ve bu çalışma sonunda meydana getirecekleri iki üçyüz maddeyi ilgililere vermek ve onların yardımlarını sağlamak suretiyle bu kanunda, ilk defa olarak üniversite kütüphaneleri ve kütüphanecileriyle ilgili bir takım hükümlerin girmesine çalışıyorlar bu arkadaşlarımız. Yani bütün çözüm yollarını bu kanunda aramamız bir bakıma fantezi olur. Şimdi biz kâğıt üzerinde her derde çare göstersek bile, bunun ileride nasıl bir şekil alacağı konusunda hiç bir şey söyleyemeyiz, çünkü daha işin çok başındayız. O bakımdan, üniversite kütüphaneleriyle ilgili olarak daha önce ifade edilmiş olan görüşlerle sizin biraz önce söyledikleriniz zannediyorum, bu kanuna ilâve edilecek, üniversiteler kanununa ilâve edilecek maddelerle büyük ölçüde karşılanacaktır. Yani, hem sizin bu konudaki tereddütlerinize bir cevap olmak ve hem de arkadaşlarımızı bu çalışmadan haberdar etmiş olmak için bunları söylemek gereğini duydum.

Dr. NECMEDDİN SEFERCİOĞLU — Bir cümle ile ben de arkadaşımı cevaplayayım.

OTURUM BAŞKANI — Buyurun.

Dr. NECMEDDİN SEFERCİOĞLU — Hatırlayacak olursanız genel ilkeleri, genel hükümleri açıklarken bu kanunda bir maddenin bulunması ve hiç bir kanunun, tüzüğün, yönetmeliğin buna aykırı olamayacağı hükmünün kanuna ilâve edilmesi gerektiğini söylemiştim. Eğer, bu kanun çıktıktan sonra mevcutsa ki, zaten üniversitelerimizde bu şekilde bir kanuna bağlı, yönetmeliğe bağlı bir örgütleniş yok, pekalâ kanunun bu hükmünden, demin sözünü ettiğim çıkarılacak kanun, tüzük, yönetmeliklerin buna aykırı olamayacağı hükmüne dayanarak gerekli örgütlenme yapılabilir. Yani o konuda herhangi bir tereddüt olmamak gerekir. Zaten, hangi kuruluşa uygularsanız uygulayın, o kanun hükmü olmadığı sürece koyacağınız hüküm açıkta kalır. Yani sadece üniversiteler için değil, meselâ bir bakanlık kütüphanesi için de açıkta kalabilir. O madde ile bir çeşit garanti altına almış oluyorsunuz. Bilmem açıklayabildim mi?

TEKİN AYBAŞ — Efendim, bu garanti gerçek bir garanti ise o zaman söyleyecek bir şey yok; fakat senelerdir bir kütüphaneler kanununun çıkması düşünülüyor ve bunun üzerinde yapıcı veya olumsuz bir takım konuşmalar yürütüldü şimdiye kadar ve gerçekten şu toplantımız ve bu kanunun hazırlanmasını görüşmemiz, Türk kütüphaneciliği için çok büyük bir aşama. Şunu kabul etmemiz lâzım ki, bir yasa kolay Meclislerden geçemez. Bir yasa hazırlanırken, şunu da belirteyim ki, ben son altı yedi gündür Meclis Kütüphanesiyle ilgili bir kanun teklifi üzerinde çalıştığımından ötürü Mecliste bulunuyorum; görüşme yaptığım yüzün üzerinde parlamenterin bir tek görüşleri vardı: Kanun vurucu olsun ve bir defada çıksın. Çünkü, her defasında kadük tâbir ettikleri, devre geçiyor, tekrar seçimler yapılıyor, yeni hükümet kuruluyor ve bu kanun unutuluyor. Onun çıkması, tekrar ele alınması uzun zamanı gerektiriyor. O bakımdan, hazırlayacağımız kanun, dört başı mamur ve bütün, hiç olmazsa şu genel hükümlerde bu tip gereksinimleri içeren bir takım hükümler getirmeli.

OTURUM BAŞKANI — Teşekkür ederim Aybaş.

ÜSTÜN YILDIRIM — İzniniz olursa bir hususu açıklamak istiyorum efendim.

OTURUM BAŞKANI — Efendim, bu tabî ki söz konusu değil, mik rofon da sizindir. Yalnız bu salon ilânihaye bizim değil. Çünkü beş bu çukda bir başka toplantı var zannediyorum bu salonda. Hani istemezdim bu yuvarlak masa toplantısının televizyondaki yuvarlak masa toplantılarına benzemesini. Çünkü, orada da dikkat ediyorum yönetici konuşanların böyle gözünün içine bakıyor, ne olursun süre doluyor, bir an önce bitir şu konuşmanı da biz de programımızı tamamlayalım gibilerden. Onun için mümkün olduğu kadar kısa olmasını rica ediyorum Üstün Bey, buyurun.

ÜSTÜN YILDIRIM — Çok kısa arz edeceğim.

Halk kütüphaneleri derken konu dönüp dolaşüyor kitap fikrine geliyor. Bana öyle geliyor ki, kütüphaneler kanun tasarısı gerçekleştiğinde en çok halk kütüphanelerindeki eşitsizliği giderecek, özellikle kitap seçimi konusunda.

Kitap seçimine değinmeden önce, değerli arkadaşımızın her il bir merkezi bölge kabul edilmeli tezine ve yine kanunun ilgili maddesinden yararlanarak..... maddi olanaklar sağlanması hükümlerine katıldığımı söylemek isterim.

Kitap seçimi konusu halk kütüphaneleri için gerçekten çok önemlidir. Şimdiye kadar üzerinde çok durulmuş bir konudur.

Bir takım yasalar hazırlanırken beraberlerinde bir takım cezaî hükümler de getirilir. Şöyle bir örnekle düşüncelerimi açıklamak istiyorum :

Bilindiği gibi Bakanlar Kurulu yurdumuzda bazı kitapları yasaklar ve bu kitapların her ne şekilde olursa olsun okuyucuya verilmesi yasaktır. Buna aykırı hareket edenler cezalandırılırlar. Bir de bunun tam tersi bir tutum var, o da şöyle oluyor :

Yasa dışı yasaklamaların dışında bir takım kitap yasaklamaları görülüyor halk kütüphanelerinde. Bu yolu tercih etmekle bir takım kitaplar okuyucuların yararına sunulmaktan alakonuluyor. Bu yolu tercih eden kütüphanecilerin de yine bu çıkarılması düşünülen kütüphaneler kanunu tasarısı ile cezalandırılmaları yoluna gidilmesini ben burada öneriyorum.

Bir de halk kütüphanelerinin tercümelerine ilişkin önerilerim olacak.

Halk kütüphaneleri maddî bakımdan ilgi çekici olanaklara sahip bulunmalı. Örneğin : Bir eksper sağlanmalı, temininde güçlük zammı içine alınması da yine ilgi çekici olarak görünebilir. Bunu şu bakımdan öneriyorum. Bilindiği gibi halk kütüphaneleri Pazar ve Cumartesi günleri yani herkesin dinlenme saatleri esnasında, hafta sonu tatilleri sırasında halk kütüphaneleri açıktır ve kütüphaneci Cumartesi ve Pazar günleri halka hizmet vermek durumundadır. Bunun yanında Pazartesi, Salı günü tatil yapma olanağına sahiptir. Bu durumun da gözönüne alınarak bir takım olanakların tanınmasında yarar vardır.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI — Buyurun efendim.

ZELİHA AÇIKALIN — *(banddaki konuşma anlaşılmadığından tesbit edilememiştir.)*

OTURUM BAŞKANI — Teşekkür ederim.

Buyurun Sayın Lâtife hanım.

LÂTİFE TÜRKELİ — Efendim, bu kitap seçme meselesinde arkadaşlarımın fikirlerine ben de katılıyorum. Hakikaten bu işler kütüphanecilerin inisiyatifine bırakılmalı. Muhakkak ki, çalıştığımız hele bizim çocuk kütüphaneleri, küçük bünyeleriyle çalışanların karakterine bürünüyor. Nihayet orada yapılmak istenen işler belli programlar, plânlar

canlınde yapılmaktadır ve kütüphaneci kendi beğendiği ve faydalı gördüğü eserleri seçip oraya koymalı, okuyucularına onları sunabilmelidir. Gerekliyorsa ilgililer bunu bir müfettişle ne şekilde olduğunu tespit edebilirler. Ancak, arkadaşımızın da değindiği gibi, bizi kontrol edecek kişilerin muhakkak kütüphaneciliği derinlemesine bilen kişilerden seçilmiş olması, problemlerimizi bilen insanlar arasından seçilmiş olması ve en azından makul kişiler arasından seçilmiş olması şart. Meselâ, kütüphanecilik mevzuunda bakıyorum da çocuk kütüphaneleri bu kadar büyük konuların arasında küçük bir nokta kadar kalıyor. Fakat bizim nazarımızda bu pek büyük bir şey. Çünkü her şeyin başlangıcı en büyüktür. Çocuk kütüphaneleri kanununun 3 ncü maddesinden bir cümleyi okumama müsaadelerinizi rica edeyim.

«Çocuk kütüphaneleri, kendi özel şartları içinde okul tamamlayıcı ve ona yardım edici bir eğitim müessesesidir. Bu gayesine ulaşmak için çocuk kütüphanelerinde kitaptan başka göze ve kulağa hitap eden türlü yayınlarda çeşitli eğitim faaliyetlerine yer verilir, imkânlar hazırlanır.

Bu tarifler şu suretle tesbit edilebilir :

- a) Çocuk filimleri,
- b) Memleket filimleri,
- c) Yabancı memleketleri tanıma filimleri,
- d) Projeksiyon gösterileri,
- e) Şiir, hikâye,..... ve masal saatleri,
- f) Bir fikir, bir iş üzerinde serbest konuşmalar, münakaşalar,
- g) Radyodan istifade,
- h) Temsil, monolog, diyalog,
- i) Türkiye ve..... büyükleri anma ve çalışma,
- j) Çocuk resimlerini ve işlerini teşhir sergileri,
- k) Şahıs konserleri, çocuk koroları, keman, piyano, mandolin, gitar, ağız armonikası konserleri,
- l) Dinlenen, görülen, okunan cazip bir mevzuun anlattırılması,
- m) Millî ve tarihî vakaların canlandırılması ve yıldönümlerinin anılması,
- n) Karşılaşılan güçlüklerin çözümleri,
- o) Yabancı dil öğrenme saatleri.

Bir öğretmen kütüphaneciden bu kadar çok şey isteyen bu yönetmeliğin karşısında, nihayet bir kişinin kaç cepheli olabileceği meselesini ele alırsak; bir kişinin buna yetişemediği çok belli bir şey. Bu bakımdan çocuk kütüphanelerine tayin edilenlerin, mutlaka ilkökul öğretmenleri ara-

sından seçilmiş olması ve idealist arkadaşlardan seçilmiş olmasını bil-hassa önemle belirtmek istiyorum. Bunların orta öğretimdeki arkadaşlara, kendi branşlarına göre ders verilmesi ve yaz tatilleri yapmadıkları için Şubat tatilinde de hakları yok, bu bakımdan da ayrıca bir ödenek düşünülmesi gerekir kanaatindeyim. Şöyle ki :

Biz kütüphanemizde, günlük programımızı yaparken, Cumartesi günlerin de orta okul çocukları için İngilizce öğretim saati koymuştuk, bunun için de parasız kurslar açmayı arzu ettik. Duyurduk, Şubat tatilinde bir 10-15 çocuk geldi faydalandı ve bir daha gelmediler. Geçen sene yaz tatilinde bu işi yapmıştık; bütünlemeye kalan çocukları çalıştırdık, parasız olarak çalıştırdık. Bunlar sınıflarını geçtiler, sonra tekrar kütüphaneye gelmediler. Kütüphaneciler çok küçümseniyor, parasız da çalıştığımız için ve sadece idealist bir şekilde hareket ettiğimiz için çok çok küçümseniyor. O bakımdan da öğretmen kütüphaneciye, kütüphane dışında iş verilemez hükmünün yönetmelikten kaldırılması ve bununla ilgili kanuna da bazı açıklayıcı maddelerin konulmasını rica ediyorum.

OTURUM BAŞKANI — Teşekkür ederim.

Buyurun Sayın Aybaş.

TEKİN AYBAŞ — Efendim ben, Üstün Bey'in Lâtife Hanımın ve Zeliha Açıkalın Hanımefendinin konuşmaları üzerinde birkaç dakika durmak istiyorum müsaade ederseniz.

Bunlardan birincisi, Lâtife Hanımla Üstün Bey tarafından belirtilen, kütüphaneciye dışarda ilgili bulunduğu konuda ek dersler verilmesi, bir takım haklarının korunmaları gibi...

Bunlar, bu tip ayırıcı ve koruyucu hükümler ya hepimiz için lâzım veyahut hiçbirimiz için yersiz. Arkadaşlar, zaten bölünmüşüz, zaten bozulmuşuz. Yeni bir yasa çıkarıp bir araya gelmek ve ortaya çıkmak istiyoruz. O zaman bu yasanın ayırıcı ve böyle koruyucu hükümler taşıması yerine birleştirici ve herkesi koruyucu, herkesi destekleyici hükümler taşıması gerekmektedir.

Zeliha Açıkalın Hanım, önerilerinden biri olarak, örneğin yatırım kapasiteleri bir milyonun üzerinde veya başka bir rakam daha verdiler, on milyonun üzerinde olan kuruluşların kütüphane kurmalarına ilişkin ve zorlayıcı hükümler konması.

Bu ne derece uygulama alanına konulur, pek bilemiyorum. Fakat, halen bu tip sanayi kuruluşlarında kuruluş dokümantasyon, kütüphane veyahut enformasyon merkezleri adı altında hizmet veren örgütler bulunmaktadır. Öyle bir..... bu özel kuruluşlar, kurulmakta olan,

örgütlenmekte olan enformasyon alanında görev alabilsinler. Yani bu enformasyon ağında, bu topladığımız materyal bizim kendi kuruluşumuz içindir, deyip de sırf kendilerinin kullanmaları için saptamalıdır. Çünkü, bu Türkiye çapında kurulan enformasyon ağında görev almalarıdır.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI — Buyurun Üstün Bey.

ÜSTÜN YILDIRIM — Efendim, müsaadenizle arz edeyim; halk kütüphanelerinde çalışan personelin ..... (*banddan tesbit edilememiştir.*)

Ben, kütüphaneciler arasında herhangi bir ayrılığı gözetlemek değil, sadece o sırada halk kütüphaneleri söz konusu idi. Halk kütüphanelerinde çalışacak arkadaşlar için, halk kütüphanelerinin daha cazip bir hale getirilmesi şeklinde bir öneride bulundum. Bu elbette sadece halk kütüphaneleri için değil, başka kütüphanelerde çalışan kütüphaneciler için de söz konusu olabilir. Örneğin: Üniversite kütüphanecisi, en azından bir asistan düzeyinde kabul edilmeli. Yani bunu bir ayrılık değil, halk kütüphaneleri söz konusu idi ve onun için söyledim.

Bir de, Zeliha Hanımın önerisinde ben değişiklik yapılmasından yanayım. Yatırımları bir milyonun üstünde olan sanayi kuruluşları deyince; kuruluşta çalışan personel sayısının belli bir orana göre kütüphane açılması zorunluğu konulmasından yanayım. Yani, bir milyon yatırımı olan sanayi kuruluşu yerine bin tane personel ya da işçi çalıştıran sanayi kuruluşlarının kütüphane kurmaları yönünde bir kanun maddesi olabilir.

OTURUM BAŞKANI — Buyurunuz Zeliha Hanım.

ZELİHA AÇIKALIN — Arkadaşlara teşekkür ederim. Haklı olarak Üstün Bey'in belirttiği gibi bu sadece yatırımla ilgili (*banddan tesbit edilememiştir.*).....

OTURUM BAŞKANI — Efendim, mikrofon yakında iken benimde bir derdim var, onu söyleyeyim :

Geçenlerde Manisa ili kütüphanecilerinden bir mektup aldım, şöyle diyorlar: Bu, halk kütüphanelerine bağlı olarak yürüttüğümüz çocuk kütüphanelerini ilgilendiren bir yazı, onun için yeri gelmişken okuyayım dedim :

«10 ncu Kütüphane Haftası Kutlama programı içinde yer alan yuvarlak masa toplantısında görüşülecek kütüphaneler kanunu içersinde, kütüphanecilerin sorunlarına önde gelen konu olur düşüncesiyle biz

Manisa çocuk ve halk kütüphanecileri olarak dertlerimizin bu toplantıda dile getirilmesini önerirken, ilişik raporumuzun bu toplantıda okunarak gereken yerlerde savunmamızın yapılmasını ve normal özlük haklarımızın temin edilmesini sağlayacağı kanısında saygılarımızı sunarız.» diyorlar.

Süratle okuyacağım bir görevi yerine getirmiş olmak için, zannediyorum beni bağışlayacaksınız.

«Toplum hayatında ve toplum kalkınmasında çok önemli yeri ve değeri olması gereken kütüphanelerimiz çevresinde görevlerini olağanüstü bir çaba ile yapar ve yapmaya çalışırken, maalesef çocuk kütüphaneleri yerel olanaksızlıklar içersinde yönetilmeye ve doğrudan doğruya bütün yük çocuk kütüphanesi yöneticilerinin omuzlarına yüklenmektedir.

1973 program bütçe ile genel bütçe kapsamına alınan çocuk kütüphanelerimiz, yine de eski durumundan maddî ve manevî farklı bir durum sağlamamıştır.

Güç koşullar altında, çevrenin eğitimsever kültürlü kişilerince kuruluşları başarılı bu kültür yuvalarının gelişmesi, ilerlemesi ve tamamen çevrenin ve semtlerdeki kişilerin omuzlarına terk edilmiş ve kaderleriyle baş başa bırakılmışlardır.

Yeni eğitim programlarına göre, eğitimin aktif, görerek ve yaşayarak ve deneyerek öğrenilmesi esas olduğundan kütüphaneler bu yönüyle programlarının öngördüğü gereği yerine getirememektedirler.

Kütüphanelerimizin bu durumdan kurtarılacak çağdaş kütüphanecilik anlayışı düzeyine getirilmesinin sağlanması, ancak kütüphaneler genel bütçesi içersinde çocuk kütüphanelerinin özel yerinin saptanmasıyla mümkündür. Kaldı ki, Manisa merkez çocuk kütüphanelerinde Ağustos 1972'den beri hizmetli bulunmamaktadır. 1973 yılında bunun halledileceği ümidiyle ve sabırla bekledik. Defalarca ilgililere ve Genel Müdürlüğümüze durumumuzu arz ettik.

1973 kışını çok zor koşullar altında geçirdik. Belki ilk uygulamadır, seneye dikkate alınacaktır diye beklediğimiz halde, hiç bir kurumda, hiç bir dairede görülmeyen, tasavvur edilmeyen şartlar altında iki kış görev yaptık. Kışın soba yakmak ve temizlik durumları dikkate alınırsa tek başına bir öğretmenin nasıl çalıştığını açıklamaya gerek yoktur. Her sınıftan ve her yaştan öğrencinin devam ettiği bu kuruluşlarda bir tek öğretmenin yalnız başına nasıl yeterli olabileceğini takdirlerinize bırakıyoruz.

Kaldı ki; çocuk kütüphanelerinde bugün tek öğretmen yeterli olmamaktadır. Modern eğitim uygulanan okullarda bir öğretmen bir ders

saati içinde en çok 40 öğrenciyi öğretmek görevi ile yükümlendirilirse, kütüphaneci öğretmen, aynı süre içerisinde dolup taşan ilgiye yılmadan cevap verme çırpınışı içersindedir. Çocuk kütüphaneleri bugünkü gelişen koşullar altında tek kişi ile yönetilemez.

Yaygın eğitimin yapıldığı kütüphaneler, Milli Eğitim Bakanlığında alınarak Devlet Bakanlığına bağlandığı tarihten itibaren kütüphanelerde çalışan öğretmenlerin ilkokul öğretmenlerinin sağlık, sosyal yardım sandığı üyelik haklarının kaybolduğu gerekçesiyle adı geçen sandıkla ilişkilerinin kesildiği bildirilmekte olup, bu hakların yeniden sağlanması kütüphaneler kanunu ile gerekmektedir.

Okul kütüphanelerinin çalışır duruma getirilebilmesi, bugünkü eğitim sistemi açısından zorunlu hale gelmiştir. İllerde kütüphanesi olmayan, mahalle, köy, bucak ve kasabalara kütüphane hizmetlerinin götürülebilmesi için gezici kitaplıkların kurulması gerekir.

28 Kasım 1955 tarih ve 879 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan, Kütüphanelere Mahsus Ayniyat Talimatnamesi gereğince, kütüphane memurluğu görevi kefalet tabi vazifelerden bulunduğundan, her görevli maaşı nispetinde % 2 kefalet aidatı ödemektedir. Ayniyat Talimatnamesi gereğince kefalet aidatı kesilen memura, kefaleti karşılığı tazminat ödenmesi gerekmektedir. Her devlet memuru uhdesinde demirbaş eşyalarla ilgili bir sorumluluk taşımaktadır. Onlardan kefalet aidatı kesilmezken her kütüphaneciden bunun kesilmesi, kütüphanecileri mağdur etmektedir. Kütüphanecilere ayniyat meselesinin şartlarının uygulanması gerekmektedir.

Devlet yönetiminin çeşitli kuruluşlarında çalışan personele, muhtelif yan ödemeler sağlanırken toplumun kültürel, sosyal ve teknik kalkınmasına yardımcı olan kütüphanelerde çalışan personelin yan ödemelerden yararlanmasının sağlanması lâzımdır.»

LÂTİFE TÜRKELİ — Efendim, müsaade eder misiniz ?

OTURUM BAŞKANI — Buyurun efendim.

LÂTİFE TÜRKELİ — Efendim bu mektup, benim çok iyi tanıdığım İl Halk Kütüphanesi Müdürü Muazzez Soydan Hanımefendiden geliyor. Güzel bir tasadüf eseri kendisiyle beraber aynı vilâyette 12 sene çalışmıştık. O zamanlar Manisadaki çocuk kütüphaneleri 5 tane idi. Halk kütüphanesine bağlı değildi. Sayın arkadaşımız Sefercioğlu'nun belirttiği gibi, beraber ..... olmadıkları açıkça görülüyor. Fakat, kütüphanecilik derken, kütüphane kanunu derken, kütüphane mevzuatı derken kanaatimce bu meseleye yeniden dönmek zorunda kalıyorum. Hakikaten

bu bakımdan yüreğimiz çok yanık. Herhalde Türkiyede çalışan çocuk kütüphanecilerin durumu açıklığa kavuşturulmalı. Bilhassa bizim en yüksek kademedeki kütüphanecilerimizden, idarecilerimizden herkes çocuk kütüphanelerinin ne olduğunu, ne olabileceğini gayet iyi incelemeli, durumu çok samimi bir şekilde kütüphanecilik kelimesinin anlamının içine katmalıdır. Bu şartlarla ancak, küçük yaşta okuma zevkini alabilen çocuklar, ondan sonra kademe kademe diğer kütüphanelere giderler ve kütüphanecilik hizmetleri de ancak o şartlarla yerine getirilebilir. Yoksa, çocuk kütüphaneleri her zaman küçümsenmiş, üzerinden atlanıp geçilmiş, hiç sahibi olmamış, daima meydanda kalmış bir müessese olmuştur. Yine öyle olacaksa, kanunda da herhangi bir şekilde yeri belirtilmeyecekse o zaman Türkiyenin geleceğinden, kütüphanecilik bakımından Türkiyenin kalkınmasından umduklarımızı hiç değilse yarıya indirmek mecburiyetinde kalacağımızı burada ifade etmek isterim.

OTURUM BAŞKANI — Efendim ben sayın meslektaşımın endişesine cevap vermiş olmak için söyleyeyim.

Demin de kısmen değinildi bu hususa. Halk kütüphaneleriyle ilgili hükümler içinde çocuk kütüphaneleri kuşkusuz önemli bir yer tutacaktır. Çünkü, defalarca söylendiği gibi, çocuk kütüphaneleri, halk kütüphaneciliğinin bütünü içinde yer alacak bir parçadır. Böyle bir parçadan yoksun ne bir halk kütüphanesi düşünülebilir, ne de çocuk kütüphanelerini bağımsız kuruluşlar halinde ele aldığımız takdirde ülkemizdeki uygulama bunun ne kadar yetersiz kaldığını gösterdiği için tercih edilebilir.

Bu bakımdan, çocuk kütüphaneleri, mutlaka bir değer olarak, bir kütüphane türü olarak bu kanun tasarısında fonksiyonel hale getirilecektir ve görevlerini yapması için asgari koşullar ne ise bunlar yine sağlanmaya çalışılacaktır.

LÂTİFE TÜRKELİ — Efendim, Tebliğler Dergisini getiremedim. Çünkü, bize bir açık oturum şeklinde söylenmemişti, biz yuvarlak ma sada daha samimi, daha az insanla karşılaşacağımızı ümit etmiştik; daha hazırlıklı da gelebilirdik. Zannediyorum İbrahim Öktem zamanında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çocuk kütüphanelerine vilâyetlere gönderilen bir tâimimde, çocuk kütüphanelerinde ilkökul öğretmenlerinin çalıştırılmaması ve oradaki öğretmen kütüphanecilerin sınıflara dönmesi tavsiye edilmişti. Ayrıca ..... (Band değişikliği dolayısıyla ara)

TEKİN AYBAŞ — ..... (Band değişikliği dolayısıyla ara) ..... bir ülkenin üzerinde durması gereken kütüphane türlerinin başında gelmektedir. Çocuk kütüphanelerinden yoksun olan ülkeler, üniversiteler-

de okuttukları derslerin kütüphanelerden faydalanma olanaklarını b. mediklerini ortaya koyuyor, bu karşımıza çıkıyor.

Batı ülkelerinde, çocukluk çağında, çocukken çocuk kütüphanelerine ve halk kütüphanelerine giden gençler, üniversiteye geldikleri zaman karşılarna çıkan üniversite kütüphanesinin kaynaklarından faydalanma imkânını buluyorlar. Bu, maalesef ülkemizde yoktur. Fakat günün birinde bu ortama da gelinecektir.

Çocuk kütüphanelerini düşünürken, 1959-60 yıllarından beri, karşıma iki şey çıkıyor: Bir tanesi kütüphaneci öğretmen, ikincisi de öğretmen kütüphaneci. Acaba, çocuk kütüphanelerimiz veya okul kütüphanelerimizde bunlardan hangisi geçerli olmalıdır. Kütüphaneci öğretmen deyince benim aklıma, öğretmenlikten kütüphaneciliğe geçmiş kişiler, elemanlar gelmektedir. Belirtildiğine göre ve bildiğime göre, bu ..... tatil, dinlendirme veya şahsî istek üzerine doldurulmaktadır. Oysa, çocuk kütüphanelerinin ve okul kütüphanelerinin tam fonksiyonel bir şekilde görev yapabilmeleri için öğretmen kütüphaneciye ihtiyaç vardır. Bu elemanları yetiştirmenin bir takım yollarını kanunlarla saptamak, bilhassa önemli olan ve anlaşılması düşünülen kütüphaneler meselesinde bunun belirlenmesi, gerçekten büyük bir ihtiyacımızı karşılayacaktır. Ya kütüphaneci eğitimi sırasında öğretmen kütüphaneciler yetiştirilmesi yoluna gitmeli ve bu kişilere çocuk psikolojisi, çocuk eğitimi gibi dersler okutturulmalı, ek dersler olarak aldırılmalı veya öğretmenlikten kütüphaneciliğe geçecek olan, geçen arkadaşları, belli bir kütüphanecilik formasyonundan geçirdikten sonra kütüphanelere, çocuk kütüphanelerine veyahut il kütüphanelerine atamak yolunu seçmelidir.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI — Teşekkür ederim Sayın Aybaş.

Efendim, beş buçuk da başlayacak ikinci toplantının sayın iştirakçileri yerlerini almaya başladılar. Onun için bize de yavaş yavaş toplanıp salonu terketmek kalıyor.

Yalnız, toplantıyı kapatmadan önce, ben de bir iki hususu kısaca belirlemek isterim.

Böyle bir tasarıda, kanımca özellikle belirlenmesi gereken konulardan birisi, Türkiyede öncü kütüphane projelerinin uygulanması konusunda çetin hükümler getirilmesi. Buna kütüphaneciliğimizin her türünde büyük ihtiyaç olduğu kanısındayım. Halk kütüphanesi olsun, okul

kütüphanesi olsun, hatta diğer kütüphane türleri olsun, hem kendin-kinde olduğunu daha iyi anlamak, hem de topluma kendimizi daha iyi anlatmak bakımından örnek, iyi çalışan, iyi çalışan fonksiyonel kütüphanelere ihtiyaç vardır.

İkinci bir husus; yine aramızda aşağı yukarı kardeş hizmet verdiği ni bildiğimiz bir takım arkadaşlarımız var, dokümantalistler var, enformasyon hizmetleri var. Bu arkadaşlar zaman zaman o konulara girişimizden memnun kalıyorlar ve gülüyorlar, yüzleri aydınlanıyor; ama genellikle tabii ağırlık kütüphane sorunları olduğu için, dilerim ki bu arkadaşlarımız kırgınlık duymasınlar. Ashında biz, biraz da koşulların gereği olarak hem kaypak, hem de dar bir zemin üzerinde bulunuyoruz. Yani, amacımız ülkeye etkin bir kütüphane hizmetinin verilmesini sağlayacak yasanın çıkarılması. Ama, değişen koşullar bizi çok kısa sürede şöyle bir noktaya da getirebilir: Türkiyenin çok iyi bir kütüphaneler yasasına sahip olması, ülkede iyi bir bilgi birikimi ve tüketimi politikasının uygulamasına olanak sağlamayacaktır. Yani biz, bu yasanın da ötesinde başka hizmet ünitelerini, kuruluşlarını organize etmek, düzenlemek veyahutta bu üniteler arasında bir bağlantı ve kaynaşma kurmak zorunda kalacağız. Bunu bugünden yapamaz mıyız? Yani bu bir kütüphaneler yasası üstünde diğer kardeş hizmetleri de içeren bir yasa haline dönüştürülemez mi? Gönül isterdi ki, bu konuda derinlemesine araştırmalar yapılsın, bunun ne ölçüde gerçekleştirilebileceği hususu ortaya çıksın. Yalnız, böyle bir araştırmada bu konudaki olanaklarımızın ne olduğunu söylemekten maalesef mahrumum. Yalnız, kütüphaneler yasası, umalım ki, diğer hizmet sektörlerinde yani dokümantasyon ve enformasyon hizmetleri gibi sektörlerde de böyle yasaların süratle oluşması, ortaya çıkması hususunda bir başlangıç olsun, ileride bu yasalarla iyi şekilde örgütlenmiş ve iyi çalışan hizmet üniteleri birleşerek ulusal düzeyde bir bilgi üretim - tüketim merkezi olarak çalışma imkânı bulsunlar.

Toplantıya katıldığınız için teşekkürler ederim.

Ayrıca, hernekadar masamız yuvarlak değilse de yuvarlak masada yer alan sayın konuşmacı arkadaşlarıma ayrıca teşekkürlerimi sunarım.
(Alkışlar .....)